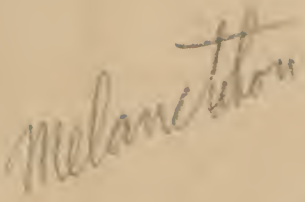

CONFESSIO
DOCTRINAE
SAXONICARVM
ECCLESIARVM,

SCRIPTA ANNO
DOMINI M. D. LI. VT
SYNODO TRIDENTI-
NAE EXHIBE-
RETVR.

PSALM. CXIX.

Loquebar de testimonijs tuis in conspectu Regum, & non confundebar.

LIPSIAE
IN OFFICINA VALEN-
TINI PAPAE

ANNO M. D. LIIII.

PHILIPPVS MELANTHON CANDIDO LECTORI S. D.

NEquaquam uoluimus diſsidia in noſtris Eccleſijs accendere, ſed ſummam doctrinæ quæ ſonat in Eccleſijs omnibus, quæ Reuerendi D. Lutheri confeſsionem amplectuntur, ſimpliciter & fideliter recitare uoluimus, ac repetimus ſententiam confeſsionis, quæ Imperatori Carolo exhibita eſt in conuentu Auguſtano, Anno M. D. XXX. etſi quædam hic narrantur plenius. Oramus igitur omnes lectores, ut in iudicando candorem adhibeant, conuenientem bonis & doctis uiris. Facile eſt excerpere mutilata dicta, & ea cauillari, ac delectat nunc multos hic ludus. Sed Thucydideum illud meminiſſe nos præſertim in Eccleſia decebat, διαβολὰς οὐ σῶφρον οὔτε λέγειν, οὔτε ἀκόοντας ἀπολέχεσθαι, ac ſperamus iudicia piorum & eruditorum, qui ſine maleuolentia iudicant æquiora fore. Cumq; uelit Deus eſſe in Eccleſia iudices, ad tales uiros, qui intelligunt controuerſias, nec amant Sophiſmatum præſtigias, prouocamus, ac optamus talium colloquia. Oramus autem filium Dei Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum crucifixum pro nobis & reſuſcitatum, qui uere ſibi in genere humano æternam Eccleſiam colligit, ut nos doceat & gubernet, & efficiat, ut quam plurimi in IPSO unum ſimus. Bene uale candide Lector.

Tr. R
A 92 C

CONFESSIO DOCTRINAE SAXONICARVM ECCLESIARVM, SCRIPTA ANNO DOMINI M. D. LI. VT Synodo Tridentinæ exhiberetur.

NEcesse est interrogatos recitare doctrinam, præsertim cum accusantur Ecclesiæ, quòd uel errore falsa dogmata sparserint aut receperint: uel petulantia moueant sedi tiones, & à communi consensu temere discedant propter ambitionem, odia, auariciam, cupiditatem uindictæ, aut alios prauos affectus. Itaq; & nos iussi, uerè, & bona fide, iterum recitabimus doctrinam in Ecclesijs nostris sonantem: quam etsi alij magis, alij minus eruditè aut perspicuè tradunt, tamen sine discordia in fundamento omnes pastores in Ecclesijs nostris amplectuntur.

Quanquam autē scimus periculosam esse ueritatis confessionem, tamē propter

multas honestas causas eam non grauatim repetimus. Primum, quia cum multa falsa crimina apud Reges, & apud exteras nationes in nos conferantur, & odia contra nos uarijs calumnijs accensa sint, hæc commemoratio mendacia illa refutabit, & aliquorum iracundiã leniet. Deinde sæpius repetere ueram doctrinæ explicationem, Deo gratum est: et aliqui cognitis fontibus ad ueritatem inuitantur.

Necesse est nos etiam ad posteros relinquere publica testimonia, digna fide, oppositafalsis criminationibus, ne posteritas de nobis secus iudicet: & ut aliqui his nostris testimonijs commonefacti, ueritatem inquirant, & in ueris sententijs confirmentur.

Speramus etiam eos qui considerabũt historiæ seriem, & initia horum certaminum, intellecturos esse, nos nec errore, nec ulla praua cupiditate hanc doctrinam amplexos esse, & tueri.

Nullum maius scelus est, quàm agnitæ ueritati aduersari, Sicut scriptum est: Blasphemia spiritus non remittetur.

Nos igitur cum audiuissemus perspicuam ueri-

am ueritatem de rebus neceſſarijs, de pœnitentia, de fide accipiente remiſsionem peccatorum, de lege, de gratia, de uera inuocatione, de diſcrimine uerorum & falſorum cultuum, de uſu Sacramentorũ, & alijs neceſſarijs doctrinæ partibus: aſſentiri, et Deo gratias agere pro hoc immenſo beneficio oportuit, quòd reddita Euangelij luce, plures ad ſe conuertit.

Cum enim ſcriptum ſit, Pater ſanctifica eos in ueritate tua, Sermo tuus eſt ueritas: Eccleſia colligitur nõ falſis opinionibus & ſuperſtitionibus, ſed incorrupta Euangelij uoce. Itaq; ſi conſtabit genus doctrinæ, quod amplexi ſumus, uerum & neceſſarium eſſe Eccleſiæ, non ſophiſticũ, non ſeditioſum: non exiſtimemur aut errore lapſi, aut curioſitate, aut odio diſciplinæ, ac leuitate, & licentiæ dulcedine, aut alijs prauis cupiditatibus impulſi, ut nouis opinionibus applauderemus.

Initium autem his diſputationibus præbuit contentio de indulgentijs, quas cum monachus Tecelius in his regionibus uenales circunferret, & in earum præconijs multa tetra mendacia ſcurrili impudentia

spargeret, officij ratio pios doctores coge bat, hos furores taxare & reprimere.

Edidit igitur D. Lutherus propositiões piè & modestè scriptas, ad erudiendas & commonefaciendas Ecclesias de tota doctrina pœnitentiæ. Hic pugnare Tecelius incepit, nõ solum clamosis concionibus, & suorum satellitum scriptis, sed etiam fulminibus condemnationum & excommunicationum.

Ac citò ex Germania Romam perlata est fama horum certaminum, & duos statim belli socios habuit Tecelius: Romæ Magistrum Palatij, & in Germania Eccium, qui Leonis bullam Roma attulit. Lutherus, quia ueritatis defensionem abijcere non potuit, et tot modis irritabatur, edidit Defensiones copiose scriptas, in quibus ut caussarum magnitudo & uarietas poscebat, de multis partibus doctrinę Ecclesiasticæ dici necesse fuit.

Cum igitur multi errores & abusus in Ecclesia multis iam seculis hæreant, quos multi docti & pij etiam ante hęc tempora & deplorarunt & taxauerũt, fieri non potuit, quin hi errores & abusus reprehenderentur,

rentur, cum de fontibus harum controuersiarum dicendum esset.

Quanquam autem & fuerunt, & sunt, & erunt dissimilia hominum iudicia: tamen res ostendit, Deum uoluisse depulsis tenebris apud multos restituere ministerium Euangelij, & ueram inuocationem, et hac repurgatione doctrinę passim sibi æternam Ecclesiã colligere. Nec uero dici potest, nullos fuisse, aut esse errores in doctrina, & traditionibus aduersariorum.

Maximè necessarium est in Ecclesia extare doctrinam de pœnitentia, & de fide accipiente remissionem peccatorum incorruptam & perspicuam. Manifestum est autẽ, de hac præcipua parte doctrinæ Ecclesiasticæ, multos pernicioſos errores & labyrinthos tradi & confirmari ab aduersarijs. Extãt enim libri, qui inde usq; à trecentis annis in multorũ manibus sunt.

Quanta cõtumelia est aduersus filium Dei, quòd dicunt homines mereri remissionem peccatorum propríjs operibus, & iustos esse impletiõe legis? Deinde cumulant errores, cũ nemo sciat, quando satis habeat operũ, iubent homines perpetuò

dubitare, an habeant remissionem peccatorum, & an placeant Deo.

Hic de mediatore filio Dei, & de fide accipiente gratuitam remissionem peccatorum, et uincente dubitationem, silentium est in aduersariorum scriptis. Hi errores prorsus ethnica somnia sunt, & complectuntur aliud magnum chaos errorum.

Fingunt deprauationem in natura humana, quæ nominatur mala concupiscentia, non esse peccatum: id est, non esse malum pugnans cum lege Dei. Fingunt obedientiam, quæ præstari potest in hac uita, esse impletionem legis, & hominem hac impletione legis coram Deo iustum esse. Postea in doctrina pœnitentiæ finxerunt inextricabilia deliramenta, oportere contritionem sufficientem esse, & hanc mereri gratiam.

De confessione, flagitant enumerationem singulorum delictorum, quæ est carnificina conscientiarum, impediens fidem & inuocationem.

Nomen satisfactionum non intellectum, falso transtulerunt ad compensationes pro peccatis: & finxerunt opera non

non debita cultus Dei esse, & compensationes.

Postea res ad quęstum translata est. Excogitatæ sunt indulgentiæ, ne ab ipsis quidem intellectæ, qui uenales circunferebant. Et hæ præstigiæ obscurabāt doctrinam de filio Dei, de uera conuersione, de fide, de inuocatione, de ueris cultibus.

Erat ignota tota hęc consolatio, necessaria omnibus, quomodo conuersus ad Deum sit iustus, & placeat Deo: qua de re in scriptis Monachorū leguntur tantum Pharisaicæ opiniones, nec ostenditur discrimen iustitiæ fidei & disciplinæ.

Præterea in multis regiōibus aut silent cōciones ferè toto anno, aut si quæ fiunt, plenæ sunt uanitatis. Non enim continēt doctrinam de beneficijs filij Dei: sed indocti recitant fabulosas historias de sanctis, aut superstitiosas nænias traditionū. Doctiores ostentant philosophiam: nunc utrique, docti et indocti, tantum conuician tur Lutheranis, & damnant incognita.

Præterea intueantur oculi ea quæ fiunt in ipsorum templis. Omnia plena sunt inuocatione mortuorum hominum. In mul

tis locis adhuc proſtrati ad ſtatuas, inuocant alij alia numina, & alijs de cauſsis: Ab Anna petuntur diuitiæ, ut à Iunone: à Georgio uictoriæ, ut à Marte: deniq; ab alijs alia. Hi furores manifeſtè contumelioſi ſunt contra Deum. Quantum manifeſtæ turpitudinis oritur ex lege de cœlibatu? Quàm multi homines tot ſeculis, alioqui amantes uirtutẽ, polluti ſunt horrendis peccatis, propter hoc uinculum, qui tandem deſperatione & æternis pœnis oppreſsi ſunt.

Vita monaſtica plena eſt falſarum opinionum, & ſuperſtitionum, & multæ bonæ mentes pereunt ibi, ignorantes Euangelium, & implicitæ laqueis ſtultarum & impiarum traditionum. Ita & in reliqua Eccleſia, multæ falſæ opiniones de humanis traditionibus à Monachis & ſparſæ ſunt antea, & nunc confirmantur, quæ fidem, inuocationem, & ueros cultus alios à Deo mandatos obſcurant.

In templis etiam palàm cernitur multiplex prophanatio cœnæ Domini, quam ſumma reuerentia adminiſtrari oportuit. Legunt Miſſas, & offerunt, ut loquuntur, plurimi

plurimi sacrificuli, prorsus ignorantes quid agant, Tantum cõsuetudini obtemperant aut seruiunt uentri.

Alij superstitiosi, qui plus cogitant de hoc suo opere, fingunt se opus facere toti Ecclesiæ necessarium, quod mereatur facienti & alijs remissionem peccatorum. Postea fit aucupium maximi quæstus, fiunt sacrificia pro mortuis. Et templa magis occupata sunt funerum cæremonijs, quàm uoce concionum, aut exercitijs uiuentium.

Nec populus rectè docetur apud aduersarios de usu sacramenti: quia docent monachi, sumentes ex opere operato, ut loquuntur, accipere remissionem peccatorum. Et una pars sacramenti populo adimitur: altera pars etiam extra usum institutum circunfertur, & adoratur contra rationem sacramenti: & additæ sunt falsæ opiniones multæ. Nihil dicũt hic de iustitia fidei, & de uero usu sacramentorum: quæ non sunt merita, sed testimonia confirmantia fidem, ut suo loco dicemus.

Hos morbos in Ecclesia si quis aut dissimulare, aut excusare uult, facit iniustè: et

inter

inter eos est, quibus dicitur: Væ uobis, qui dicitis malum bonum &c. Sunt enim publicè noti omnibus, non fascinatis tetra hypocrisi.

Diximus pauca de erroribus doctrinę, & cultuum. Iam & Episcoporum aulæ aspiciantur, ubi non de communibus aularum uicijs & miserijs querimur, quales sunt in omnibus etiam paruis familijs, sed de neglectione præcipuorum officiorũ, quæ sunt, Ordinatio ministrorum, inspectio Ecclesiarum, gubernatio studiorum doctrinæ, cura disciplinæ, legitima dijudicatio controuersiarum coniugalium. Hæ summæ res initio commendatæ fuerunt Episcopis, quas ferè ubiq; ab eis negligi manifestum est. Ita tenebræ, idola, disciplinæ laxatio peruaserunt in Ecclesiam, Episcopis negligentibus sui muneris officia. Nunc magis negligunt quàm antea: & addunt tyrannidem aduersus homines innocentes, ut idola & impias leges stabiliant.

Est & omnibus doctis nota uanitas cõstitutionum & opinionum, quę tribuunt Romano Episcopo etiam autoritatem regiam:

giam: qua opinione inflati Pontifices, sæpe magna bella accenderunt.

Non igitur nobis obiici potest, nos falso queri de Ecclesiastica gubernatione, & seditiose aduersari gubernatoribus, sine iustis causis: ac nos potius ferere nouas & pernicioſas opiniones.

Multi enim tetri errores, et multi abusus adeò manifesti sunt, ut facilimè agnosci et iudicari ab omnibus communi sensu præditis possint. In talibus cũ regulæ seruandæ sint, Non habebis deos alienos. Item Blasphemia spiritus non remittitur: item, Si quis aliud Euangelium docet, anathema sit: necesse est nos dissentire ab iis, qui mendacia & idola stabiliũt, & sonare nostram confessionem: qua in re & intra iustas metas manſimus. Fideliter uniuersam Ecclesiæ doctrinam, inquisitis fontibus, tradidimus, & tantum docendo eam propagauimus. Non fuimus tubæ seditionũ: imò scriptis Lutheri magis illustrata et ornata est politica potestas, quàm ullis scriptis aliorum post Apostolos.

Vt autem antea in multis scriptis, sine ulla ambiguitate simpliciter recitauimus doctri-

doctrinam & cæremonias Ecclesiarum nostrarum, ita & nunc eandem commemorationem, sine ambiguitate & sine corruptelis exhibemus: in qua satis conspicient omnes uerè iudicantes hoc tempore, & ad posteros, nos fideliter retinere consensum Ecclesię catholicę Domini nostri IESV Christi, & illustrare doctrinam necessariam ad agnitionem filij Dei, & ad salutem hominum: & non mouere curiosas aut inutiles quæstiones. Et offerimus nos ad piam declarationem, in quacunq; parte flagitabitur.

DE DOCTRINA.

CVm certissimum sit, Deum sibi in genere humano, propter Filium, & per eum, colligere æternam Ecclesiam uoce doctrinæ, quæ scripta est in libris Prophetarum & Apostolorum: affirmamus clare coram Deo & uniuersa Ecclesia in cœlo & in terra, nos uera fide amplecti omnia scripta Prophetarum & Apostolorum: & quidem in hac ipsa natiua sententia, quæ expressa est in Symbolis, Apostolico, Niceno & Athanasiano.

Et

Et hæc ipsa Symbola, & eorum natiuam sententiam sine corruptelis semper constanter amplexi sumus, & Deo iuuante, perpetuo amplectemur. Et in hac fide uerum Deum, qui se patefecit in Ecclesia sua misso filio, & additis, illustribus testimonijs inuocamus, coniuncta precatione nostra, cum omnibus sanctis in cœlo & in terra.

Et extant nostræ enarrationes in Symbola, comprehendentes totum doctrinæ corpus & fundamentum, quæ ostendunt hanc nostram asseuerationem uerissimam esse.

Damnamus etiam constantissimè omnes furores, qui pugnant cum Symbolis: ut sunt Ethnicorum, Iudæorum, Mahometistarum, Marcionis, Manichæorum, Samosateni, Serueti, Arij, Pneumatomachorum, portentosæ opiniones, & aliæ, condemnatæ ueris Ecclesiæ iudicijs.

Cum autem controuersiæ quæ exortæ sunt, præcipuè pertineant ad duos articulos Symboli, uidelicet ad articulum, CREDO remissionem peccatorum: Item, CREDO Ecclesiam sanctam catholicam:

cam: Ostendemus fontes harum controuersiarum, quibus consideratis, intelligi poterit, nostras declarationes ipsam Euangelij uocem esse, & ab Aduersarijs corruptelas in Ecclesia sparsas esse. Ac primum de articulo,

Credo remissionem peccatorum.

Hic multæ & magnæ corruptelæ affinguntur ab Aduersarijs: Credo, imò dubito, inquiunt: Item Tunc credam, cum satis habebo meritorum: Item non dicunt, Credo remissionem propter filium Dei certò dari gratis, non propter nostra ulla merita, aut ullam dignitatem nostram: Item non rectè enarrant peccatum, & fingunt hominem legi Dei satisfacere posse, & legis impletione iustum esse coram Deo in hac uita. Ideo primum de peccato, & de causa peccati, fideliter retinemus doctrinam ueræ Ecclesiæ Dei.

Cum essentia diuina sit unica, æternus Pater, coæternus Filius imago Patris, & coæternus Spiritus sanctus, à Patre & Filio procedens, immensæ sapientiæ, potentiæ, bonitatis, uerax, iusta, benefica, casta, liberrima, sicut ipsa describit sese in lege sua:

sua: & condiderit angelos & homines ideo, ut suam lucem, sapientiam & bonitatem in omni æternitate eis communicaret, & ut essent templa Dei, in quibus Deus habitaret, ut esset Deus omnia in omnibus, ut Paulus loquitur: condidit initio eos bonos & iustos, id est, congruentes cum mente & uoluntate diuina, et placentes ipsi: ac dona attribuit, uidelicet illustrem noticiam de Deo, & de uoluntate eius, ut intelligerẽt se conditos esse à Deo, & ad obedientiam ipsi præstandam: attribuit & libertatem uoluntatis, ut nominant: & reuera uoluit obedientiam, sicut scriptum est, Non Deus uolens iniquitatem tu es. Sed diaboli & homines libertate suæ uoluntatis abusi, defecerunt à Deo, & hac inobedientia facti sunt rei iræ Dei, & amiserunt rectitudinem, in qua conditi erant. Psal. 5

Itaq; libera uoluntas in diabolis & hominibus causa fuit eius lapsus, non uoluntas Dei, qui nec uult peccatum, nec approbat, nec adiuuat, sicut scriptum est: Cum mendacium loquitur diabolus, ex proprio loquitur, & pater est mendacij.

1.Ioan.3 Et 1. Ioan. 3. Qui facit peccatum ex diabolo est, quia ab initio diabolus peccat.

Est autem peccatum, quicquid est contrarium iusticiæ Dei, quæ est ordo in mente diuina, quem & postea sua uoce in Lege & in Euangelio expressit: siue sit inobedientia originalis, siue actualis, propter quam & rea est persona iræ Dei, & damnatur æterna pœna, nisi fiat remissio in hac uita propter Filium mediatorem.

Damnamus etiam furores Marcionis, Manichæorum, & similes, pugnãtes cum uero consensu Ecclesiæ Dei in hac tota quæstione.

DE PECCATO ORIGINIS.

DE peccato originis perspicuè etiam affirmamus, nos retinere consensum ueræ Ecclesiæ Dei inde usq; à primis patribus, Prophetis, Apostolis, & ab Apostolorum discipulis, usq; ad Augustinum & deinceps traditum: & expresse damnamus Pelagium, & omnes qui similia deliramenta Pelagianorum in Ecclesiã sparserunt. Ac dicimus omnes homines post lapsum primorum parentum, qui nascun

tur

tur ex commistione maris & fœminæ, na scentes secum afferre peccatum originis, sicut Paulus inquit Rom. 5. Per unum ho minem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors: & Ephes. 2. Eramus natura filij iræ, sicut & cæteri. Rom. 5 Eph. 2

Nec nobis displicet definitio usitata, dextrè intellecta: Peccatum originis est carentia iustitiæ originalis debitæ inesse: quia iustitia originalis non tantum fuit acceptatio generis humani coram Deo, sed etiam in ipsa natura hominum lux in mente, qua firmiter assentiri uerbo Dei poterat: & conuersio uoluntatis ad Deũ, & obedientia cordis congruens cum iudicio legis Dei, quæ menti insita erat. Ac fuisset homo templum Dei, ut antea dictum est.

Hæc omnia complexam esse iustitiam originis, potest ex hoc dicto intelligi: Homo conditus est ad imaginem & similitudinem Dei, quod interpretatur Paulus, inquiens: Induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia & sanctitate uera: ubi certe intelligit sanctitatem ueram, omnes uirtutes fulgentes in

natura noſtra diuinitus, non arte aſcitas, aut diſciplina comparatas: ut nunc umbræ uirtutum qualeſcunq; ſunt in hominibus aſcitæ, quia tunc Deus habitans in homine rexiſſet eum. Cum aũt conſidera tur quid ſignificet iuſtícia originalis, dein de minus obſcura eſt oppoſita priuatio.

Eſt itaq; peccatum originis, & propter lapſum primorum parentum, & propter hanc deprauationem quæ lapſum ſecuta eſt, naſcentes reos eſſe iræ Dei, & dignos æterna damnatione, niſi fiat remiſsio pro pter mediatorem. Et hæc deprauatio eſt, carere iam luce Dei, ſeu præſentia Dei, quæ in nobis fulſiſſet: & eſt auerſio uolun tatis noſtræ à Deo, & contumacia cordis repugnãs legi mentis, ut Paulus loquitur: & hominem non eſſe templũ Dei, ſed miſeram maſſam, ſine Deo, & ſine iuſtícia.

Hos defectus, & hanc totam deprauationem, dicimus eſſe peccatum, non tantum pœnam peccati, & rem indifferentem: ſicut multi Sententiarij dicunt, hæc mala tantum pœnam eſſe, & rem indifferentem, & non peccatum: & extenuant malum originis, & fingunt poſtea, homines

nes posse legi Dei satisfacere, & propria legis impletione iustos esse.

Vitandę sunt in Ecclesia ambiguitates. Ideo expresse nominamus hæc mala depraua tionem, quæ sæpe nominatur ab antiquis scriptoribus mala concupiscentia.

Discernimus autem appetitiones in natura conditas, à confusione ordinis, quæ post lapsum accessit, sicut Ierem. 17. dicitur: Prauum est cor hominis: & Paulus inquit, Sensus carnis inimicicia est aduersus Deum. Hanc malam concupiscentiam dicimus esse peccatum: et affirmamus hanc totam doctrinam de peccato, sicut in Ecclesijs nostris proponitur & declaratur, perpetuum esse ueræ Ecclesiæ Dei consensum. Ier. 17

DE REMISSIONE PECCATORVM, ET DE IVSTIFICATIONE.

Dictum est suprà, has controuersias pertinere ad explicationem duorum articulorum symboli: Credo remissionem peccatorum: & Credo Ecclesiam sanctam catholicam. Nec de rebus non necessarijs, aut leuibus dicimus. Maximè ne-

cessarium est, in Ecclesia rectè proponi doctrinam de peccato, & intelligi, quid sit peccatum, & conspici discrimen inter iudicia politica & iudicium Dei.

Cum autem non rectè ostendant aduersarij quid sit peccatum, ut iam dictum est, confirmant malam securitatem in hominibus, & multas falsas opiniones. Postea etiam quid est tristius, quàm hoc summum beneficium, Remissionem peccatorum, & liberationem à morte æterna, uel obscurare, uel ignorare? Cunq; nec discrimen sit inter Ecclesiam & alios homines, extincta luce de gratuita remissione peccatorum propter filium, & de fide qua remissionem accipi oportet, nec consolatio alia sit, retrahens nos ex morte æterna, nec inuocatio uera sine hac consolatione fieri possit: & Deus ipse toties præceperit audiri filium, & custodiri Euangelium, quod est mirandum decretum prolatum ex arcano consilio diuinitatis, cum ignotum esset omnibus creaturis: maxime necessarium est, ueram de remissione doctrinam retineri incorruptam.

Sed omnibus ætatibus inde usq; à primis

mis patribus sparsæ sunt præstigiæ à diabolis, contra ueram doctrinam de filio Dei, præsertim in hoc articulo: quas tamen subinde refutauit Deus, excitatis rursus bonis doctoribus, ne funditus interiret Ecclesia. Ostenderunt Adam, Seth, Nohe, Sem, Abraham, Isaac, Iacob, Ioseph, et alij deinceps uerum discrimen Ecclesiæ Dei, & aliorum hominum, & docuerunt Ecclesiæ traditam esse promissionem de filio mediatore, & de remissione peccatorum: & hanc fide accipiendam esse gratis, propter Mediatorem.

Et alligauerunt inuocationem ad hunc Deum, qui se patefecerat edita promissione de Mediatore: & habuerunt externos ritus diuinitus traditos, qui erant signa promissionis, & nerui publicæ congregationis.

Hos ritus, omissa doctrina promissionum & fidei, magna pars multitudinis imitata est: & cum affingeret hanc persuasionem, homines his ritibus mereri remissionem peccatorum, cumulauit ritus, & paulatim processit audacia, ut fit, ut alij alia numina fingerent.

Ita discesserunt Ethnici à uera Dei Ecclesia, & ab agnitione ueri Dei, & promissione redemtoris. Idem accidit post Mosen. Institutæ erāt cæremoniæ hanc ipsam ob causam, ut essent commonefactiones de Mediatore: sed multitudo oblita promissionis de mediatore, de doctrina fidei, de gratuita remissione propter Mediatorem, finxit remitti peccata propter sacrificia, & ritus illos: & hac superstitione cumulauit sacrificia, & oblita est mediatoris, & fuit sine uera consolatione, & sine uera inuocatione.

Idem accidit post Apostolos amissa luce Euangelij, in qua proponitur gratuita remissio propter mediatorem accipienda fide: quæsita est remissio per exercitia monastica, per cœlibatum, per uarias obseruationes, per oblationem in Missa, per intercessionem hominum mortuorum, & multæ monstrosæ superstitiones excogitatæ sunt, ut historiæ totius Ecclesiæ post Apostolos ostendunt.

Aduersus hos errores immensa misericordia Deus subinde uocem Euangelij restituit, ac ut in populo Israël subinde

Pro-

Prophetas excitauit, qui doctrinam repurgarent: ita in Ecclesia, post Apostolos, cum scripta Origenica, & Pelagiana, & populi superstitio puritatem Euangelij corrupissent, tamen uelut in caligine rursus accensa est lux ab Augustino, & hunc secuti sunt Prosper, Maximus, & alij, qui falsas opiniones in hoc articulo taxauerunt.

Postea natis Monachis, cum rursus late uagaretur opinio, quæ fingit homines mereri remissionem operibus, fuerunt tamen aliqui rectius sentientes, etiamsi fundamento stipulas adderent: ut Hugo, Bernardus, Gilibertus, Guilhelmus Parisiensis, Taulerus, Drandorfius, Vuesselus, & alibi alij. Et nunc uoce Lutheri magis perspicue restituta & illustrata est Euangelij doctrina, & monstratus agnus, sicut Baptista inquit: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Qui credit in Filiũ habet uitam æternam, qui non credit, manet ira Dei super eum.

Hanc ipsam uocem Euangelij incorruptam sonant & Ecclesiæ nostræ: & expresse discernimus disciplinam, seu iusti-

ciam, quam potest efficere homo non renatus, à iustitia fidei, & nouitate, de qua concionatur Euangelium.

Dicimus, omnes homines disciplina coercendos esse: id est, illa iustitia, quam etiam non renati præstare debent, & utcunque possunt, quæ est obedientia in externis actionibus, iuxta omnia præcepta Dei ad omnes homines pertinentia.

Quia Deus in homine post lapsum reliquit hanc libertatem, ut rationi & uoluntati possint utcunq; obedire externa membra, in externis motibus ciendis uel omittendis: ut Achilles potest gladium stringere, aut recondere in uaginam: Scipio potest coërcere membra, ne attingant alterius sponsam: ut hæc suo loco recte & copiose declarantur.

Hanc disciplinã à Deo præceptam esse, & puniri eius uiolationem præsentibus pœnis & æternis, in his qui nõ conuertuntur ad Deum, certissimum est: iuxta illa dicta, Lex est posita iniustis: Item, Qui gladium acceperit gladio peribit: Item, Scortatores & adulteros iudicabit Deus: Item, Væ qui spolias, quia spoliaberis.

Etsi

Etsi autem omnes homines hac disciplina suos mores regere debent, & Deus seuerè imperia hanc disciplinam tueri iubet, & ipse horribilibus pœnis declarat iram suam aduersus hanc externam contumaciam: tamen hæc externa disciplina etiam sicubi est honestissima, nequaquam est impletio legis, nec meretur remissionem peccatorum, nec est iusticia illa qua coram Deo accepti sumus: nec lux illa fulgens in natura hominum, sicut fulsit iusticia nobis indita in creatione, aut sicut fulgebit noua iusticia in uita æterna.

Sed tota hæc disciplina est qualiscunq; externa gubernatio, similis folio ficus, quo tegunt nuditatem suam primi parentes post lapsum. Nec magis tollit peccatum, & naturę corruptionem & mortem, quam tollebant illæ frondes fici.

Ideo Paulus toties clamat, non tolli peccatum lege. Rom. 3. Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram eo. Et Rom. 8. Cum legi impossibile esset iustificare &c. Et Galat. 2. Si per legem iusticia est, frustra Christus est mortuus. Et ad Tit. 3. Non ex operibus iusticiæ, quæ feci-

fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſeri-
cordiam ſaluauit nos.

Et contumelia eſt filij Dei, fingere ulla noſtra opera merita eſſe, ſeu precium remiſsionis peccatorum, & eſſe propiciationes pro peccato. Ideo Phariſaica illa & Pelagiana deliramenta clare damnamus, quæ fingunt diſciplinam illam eſſe impletionem legis Dei: item mereri remiſsionem, ſeu de congruo, ſeu de condigno, uel eſſe iuſticiam qua homines coram Deo ſint accepti.

Sed filius Dei Dominus noſter IESVS Chriſtus, qui eſt imago æterni Patris, conſtitutus eſt Mediator, Propiciator, Redemtor, Iuſtificator & Saluator. Huius unius obedientia & merito placatur ira Dei, ut Rom. 3. dicitur: quem poſuit propiciatorem per fidem in ſanguine eius. Et Hebr. 10. Impoſsibile eſt ſanguine taurorum tolli peccata. Ipſe autem unicam pro peccatis offerens hoſtiam, in perpetuum ſedet ad dexteram Dei &c.

Etſi autem cauſſas huius mirandi conſilij, cur hoc modo redimendum fuerit genus humanum, nondum in hac infirmitate cer-

te cernimus: sed postea discendæ erunt in omni æternitate, tamen hæc initia nunc discenda sunt.

Conspiciuntur in hac uictima, iustitia Dei, & ira aduersus peccatum, & immensa misericordia erga nos, & amor in filio erga genus humanum. Tanta est iustitiæ seueritas, ut nõ sit facta reconciliatio, nisi pœna persolueretur. Tanta est iræ magnitudo, ut æternus pater non sit placatus, nisi deprecatione & morte filij. Tanta misericordia, ut filius pro nobis datus sit.

Tantus amor in filio erga nos, ut hanc ueram & ingentem iram in se deriuauerit. Harum maximarum & arcanarum rerum considerationem in pectoribus accendito tu FILI DEI, Spiritu tuo sancto, ut uerè expauescamus agnitione iræ, & rursus uera consolatione erigamur, & te in omni æternitate celebremus.

Vt autem beneficia huius Mediatoris nota essent generi humano, & nobis applicarentur, edita est promissio statim initio post lapsum primorum parentum, & deinceps sæpe repetita, & uoce Prophetarum declarata: sed clarissimè recitata per ipsum

ipsum filium, & deinde per Apostolos: & institutum est ministerium docendi, & propagandæ promissionis, & condita Ecclesia, & subinde instaurata hac ipsa uoce de filio Dei propiciatore.

Per hoc ministerium semper fuit, est & erit efficax filius Dei in credentibus, sicut Rom. 1. dicitur: Euangelium est potentia Dei, ad salutem omni credenti. Et instaurat ipse hoc ministerium, cum inquit: Sicut misit me pater, ita & ego mitto uos: Ite prædicantes pœnitentiam & remissionem peccatorum in nomine meo.

Vult argui peccatum in toto genere humano, sicut inquit: Spiritus arguet mundum de peccato, quòd non credunt in me. Et Rom. 1. Reuelatur ira Dei de cœlo super omnem impietatem & iniusticiam hominum. Vult Deus agnosci iram suam aduersus peccata omnia, & præcipuè aduersus contemtum filij, sicut & in Psalmo inquit: Osculamini filium, ne irascatur, & pereatis de uia &c. Vult nos uerè expauescere agnitione tenebrarum, & horrendæ prauitatis & contumaciæ nostræ. Et quidem ipse Deus iræ suæ sensu

corda

corda opprimit, ut inquit Ezechias. Sicut Leo contriuit omnia ossa mea.

Et ad hoc iudicium non solum uoce ministerij legis & Euangelij utitur, sed etiam omnes calamitates humanæ sunt quasi uox legis, de ira Dei nos admonẽs, & omnes ad pœnitentiam inuitans. Cum autem hac uoce arguente peccata, mens perterrefacta est, audiat promissionem Euangelij propriam de filio Dei, & statuat sibi remitti peccata gratis propter filiũ Dei, Dominum nostrum IESVM Christum propiciatorem, per misericordiam, non propter contritionem aut dilectionem nostram.

Hac fide cum erigitur, certum est donari remissionem peccatorum, reconciliationem & imputationem iusticiæ, propter ipsius Christi meritum: & Christum in nobis efficacem esse uoce Euangelij, & Spiritu suo sancto uiuificare credentes, & ex æterna morte nos liberare, & facere nos simul hæredes uitæ æternæ.

Ita inquit Paulus Rom. 3. Decernimus fide iustificari hominem, sine operibus legis: Item, Iustificamur gratis ipsius gratia,

tia, per redemtionem, quæ est in Christo IESV, quem proposuit Deus propiciatorem per fidem in sanguine eius. Et Actor. 10. Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere omnes per nomen eius, qui credunt in eum.

Sunt autem nota uocabula. Fides significat non tantum historiæ noticiam, qualis et in diabolis est, de quibus dicitur, Dæmones credunt & contremiscunt: sed significat amplecti omnes articulos fidei, & in his hunc articulum, Credo remissionem peccatorum: Nec tantum alijs dari eam credo, sed mihi quoq;.

Hęc fides simul est fiducia acquiescens in Mediatore, iuxta illud: Iustificati fide, pacem habemus. Ita loquitur Paulus de fide, quæ assentiens omnibus articulis fidei, promissionem intuetur & amplectitur: copulat enim fidem & promissionem: Roman. 4. Ideo ex fide, ut sit firma promissio.

In declaratione uocabuli iustificari, usitatè dicitur: Iustificari significat, ex iniusto iustum fieri: quod rectè intellectum, hic

hic quoq; quadrat, Ex iniusto, id est, reo & inobediente, & non habente Christū, fieri iustum, id est, absolutum à reatu, propter filium Dei, & apprehendentem fide ipsum Christum, qui est iustitia nostra, ut dicunt Ierem. & Paulus: quia eius iustitia nobis imputatur, & propter eum iusti reputamur, & quia dato Spiritu suo sancto nos uiuificat, & regenerat, sicut & 1. Ioã. 5. dicitur: Hæc est uita in filio eius. Qui habet filium, habet uitam: qui non habet filium Dei, uitam non habet.

Quanquam autem simul incoatur nouitas, tamen non dicimus personam iustam esse in hac uita, propter nouas qualitates, sed propter ipsum mediatorem passum, resuscitatum, regnantem, deprecantem pro nobis, nos obumbrantem & uiuificantem.

Et quanquam sunt incoatæ uirtutes, tamen adhuc sunt imperfectæ, & hærent in nobis reliquiæ peccati. Ideo tenenda est hæc cõsolatio, placere personam propter filium Dei, imputata nobis ipsius iustitia, sicut Roman. 4. dicitur: Credidit Abraham Deo, & imputatum est ei ad iustici-

am: Item, Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.

Itaq; & correlatiuè intelligenda est hæc oratio, Fide iustificamur: hoc est, fiducia filij Dei iustificamur, nõ propter nostram qualitatem, sed quia ipse est propiciator, in quo cor acquiescit, fiducia promissę misericordiæ propter eum, quam fiduciam ipse Spiritu suo sancto exuscitat, sicut inquit Paulus: Accepistis spiritum adoptionis filiorum, quo clamamus, Abba pater.

Hic & de particula excluſiua dicendũ est. Toties repetit Paulus uocabulũ Gratis, qua uoce certissimum est excludi conditionem meritorum nostrorum. Ideo in Ecclesijs nostris dicitur: Sola fide iustificamur: quod sic intelligimus, et declaramus: Gratis propter solum mediatorem, non propter nostram contritionem, seu alia nostra merita, donamur remissione peccatorum, & reconciliatione.

Etsi enim contritio antecedit consolationem, & dilectio Dei & aliæ uirtutes cum fide seu hac fiducia simul accenduntur, tamen hæ uirtutes non sunt causſa, seu meritum remissiõis peccatorum, nec propter

propter eas persona placet: iuxta illud, Non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens: sed habet remissionem, & placet persona certò propter Mediatorem, quem fide apprehẽdi oportet: ut ad Eph. cap. 3. dicitur: Per quem audemus accedere in fiducia, quæ est per fidem in eum.

Hæc tota doctrina fit illustrior in uera conuersione & quotidiana inuocatione piorum. Cum expauescimus agnitione iræ Dei, hæc una est firma consolatio, confugere ad filium Dei, qui inquit: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Item, Viuo ego, nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur & uiuat. Item, Gratia exuberat supra peccatum.

In his doloribus si doceas hominem, dubitandum esse de remissione peccatorum, uincet dolor, & sequentur tristissimi fremitus aduersus Deũ, & desperatio, & mors æterna. Sed si doceas, fide uincendam esse dubitationem, intelliget iam uocabulo fidei non tantum significari notiçiam historiæ, intelliget fiduciam niti solo mediatore, intelliget quid dicatur his uer-

bis, Gratis propter Mediatorem, sola fide accipitur remissio, & placet persona.

Hæc lucta omnib. temporibus aliquos erudijt, ut has ueras consolationes aliquo modo intelligerent. Etsi enim Origenes, & multi scriptores et sententiarij, aliud genus doctrinæ insincerum pepererunt: tamen in Augustino, & alijs quibusdam leguntur dicta quę ostendunt, eos ex his ueris fontibus etiam hausisse consolationes.

Quanquam autẽ interdum impropriè loquuntur, aut dissimilia dicũt, quia in loquendo negligentiores fuerunt: tamẽ quę fuerit eorum perpetua sententia, si dextrè iudicare uolumus, animaduerti potest. Augustinus in Psal. 31. inquit: Qui sunt beati? Non illi, in quibus nõ inueniet peccatum, nam in omnibus inuenit. Omnes enim peccauerunt, & carent gloria Dei. Si ergo in omnibus peccata inueniuntur, remanet ut nõ sint beati, nisi quorum remissa sunt peccata. Hoc ergo Apostolus sic commendauit, Credidit Abraham Deo, & imputatum est ei ad iusticiam.

Hic certè Augustinus fidem intelligit fiduciam, quæ accipit remissionem peccatorum:

torum: & dictum in Geneſi, & in Paulo, prorſus intelligit ſicut nos enarramus. Alibi de ſpiritu & litera inquit: Ex lege timemus Deum, Fide confugimus ad miſericordiam.

Bernardus in concione de Annunciatione: Neceſſe eſt primum omnium credere, quòd remiſsiõem peccatorum habere non poſsis, niſi per indulgẽtiam Dei. Sed adde, ut credas & hoc, quòd per ipſum peccata TIBI donantur. Hoc eſt teſtimonium quod perhibet Spiritus ſanctus in corde tuo, dicens: Dimiſſa ſunt tibi peccata tua. Sic enim arbitratur Apoſtolus, gratis iuſtificari hominẽ per fidem. In hoc dicto perſpicuè & propriè citatur ſententia Eccleſiarum noſtrarum, & extant ſimilia teſtimonia apud hunc ſcriptorem.

Baſilius etiam proprijſsimè recitat noſtram ſententiam, in concione de Humilitate, his uerbis: Qui gloriatur, in Domino glorietur, dicens quòd Chriſtus nobis factus ſit ſapientia à Deo, iuſtitia, & ſanctificatio, & redemtio, ſicut ſcriptum eſt: Qui gloriatur, in Domino glorietur. Hęc eſt enim perfecta & integra gloriatio in

Deo, quando neq; propter iusticiam suam quisquam effertur, sed agnoscit sese indigere uera iusticia, fide autem sola in Christum iustificari.

Cũ igitur ex his quæ dicta sunt, manifestum sit, quid significet uocabulũ fidei, in hac propositione, Fide iustificamur: Hinc intelligi potest, pernicioſe errare Monachos, & alios, qui iubent conuersos ad Deum dubitare an placeant Deo.

Hunc uulgarem errorem de dubitatione manifestè refutant hęc dicta: Iustificati fide, pacem habemus. Item, Ideo ex fide ut fit firma promissio. Donec enim excruciamur dubitatione, corda fugiunt Deũ, non acquiescunt in Deo, non inuocant. Et promissio fit eis inanis sonitus, quia non assentiuntur ei.

Postremò Dei mandatum est æternum & immotum, ut credamus filio Dei, iuxta hoc dictum: Spiritus arguet mundum de peccato, quòd non credunt in me. Item 1. Ioan. 5. Qui non credit Deo, accusat eum mendacij.

Est autem insulsa cauillatio, quòd dicunt, dubitandum esse propter nostram indigni-

indignitatem, non propter misericordiã. Ideo enim edita est promissio, ideo filius Dei mediator cõstitutus est, quia nos indigni sumus: & ut pater propter ipsum passum, resuscitatũ, & deprecantem pro nobis, ac uestientem nos sua iustitia, certò sit propicius huic miseræ massæ, indignæ, & plenæ sordium, iuxta illud: Nulla nunc condemnatio est his, qui in Christo IESV ambulant.

Absurdum est etiam, quod dicunt, no stræ indignitatis caussa dubitandum esse. Non enim dubitandum est, an displiceat indignitas, sed ueris gemitibus fateamur nos indignos esse, & opponamus promissionem, cui assentiri mandatum Dei est.

Nec rectè accommodatur ad hanc dubitationem, sententia in Ecclesiaste. Nescit homo an amore uel odio dignus sit. Amentia est fingere Solomonem hoc uelle, nec iustos, nec iniustos debere statuere, an placeant aut displiceant Deo: cum certissimum sit, perseuerantes in sceleribus contra conscientiam, displicere Deo.

Sed abducit nos Solomon à spectaculis externis ad uerbum Dei, quasi dicat:

Ex rebus secundis non statuas te placere Deo, nec propter res aduersas displicere. Non ideo placet Alexander, quia uincit, & magno imperio potitur. Iob in calamitate, Dauid in exilio, non ideo statuant se abiectos esse à Deo, quia sunt ærumnosi. Non ex his euentibus, seu externis spectaculis iudicent, sed ex uerbo Dei. Etiam in media calamitate offertur consolatio, Vi-
Eze.18 uo ego, nolo mortem peccatoris &c. Sic
Ioan.3 Deus dilexit mundum, ut filium unigenitum dederit, ut omnis qui credit in eum, non pereat &c. Denique error de dubitatione, prorsus Ethnica imaginatio est, ac Euangelium abolet, & in conuersione ueram consolationem ijs qui iram Dei sentiunt, adimit.

Docendi sunt potius homines, hanc certô uocem Euangelij esse, ut filio Dei credamus, ac statuamus gratiam exuberare supra peccatum, ideoque repugnemus dubitationi, & eluctemur, & fide eam uincamus, ut accedere ad Deũ, inuocare eum, & ei gratias agere possimus. Hi summi cultus horribiliter impediuntur, quandocunque animi concutiuntur fluctibus dubi-

tatio-

tationum, ut experientia ostendit. Hinc perspicuum est, quare decretum Tridentinæ Synodi, quod confirmat errorem de dubitatione, taxari necesse sit.

Ex his omnibus etiam intelligi potest, iustè reprehendi synecdochen eorum, qui sic interpretantur Paulum, Fide iustificamur, scilicet, formata dilectione, ut ipsi loquuntur. Nam uocabulum fidei intelligunt tantum de notitia, & cogitant hanc esse sententiam, Fide iustificamur, id est, præparamur ad iusticiam, id est, ad cæteras uirtutes, quę sunt obedientia & impletio legis. Ita tantum hoc dicunt: Hominem esse iustum propter proprias uirtutes, Deinde iubent dubitare, an sit ornatus illis habitibus, de quibus loquuntur.

Ostendimus autē suprà, fide significari fiduciam acquiescentem in filio Dei propiciatore, propter quem recipimur & placemus, non propter nostras uirtutes, aut legis impletionem. Cum autē in hac ipsa consolatione, fiducia, qua acquiescimus in filio Dei, uerè sit motus accensus à Spiritu sancto, quo uiuificatur cor, & liberatur ex æterna morte, dicitur hæc conuer-

Ioan.3 sio, regeneratio, Ioan.3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu.

Et fit homo iam uerè domicilium Dei, Ioan.14 qui est in eo efficax, ut Ioan.14. dicitur, Si quis diligit me, sermonē meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ueniemus ad eum, & mansionem apud eum faciemus. Filius λόγος uoce Euangelij dicit consolationem in corde credentis, & ostendit patris misericordiam, & pater per filium effundit Spiritum sanctum in cor credentis, qui lætitiam & inuocationem, & alios motus accendit, qua- Gal.3 lis ipse est. Ideo dicitur Galat. 3. Vt promissionem spiritus accipiamus per fidem.

Non igitur loquimur de ociosa notícia: & errant imperiti, qui existimant remissionem peccatorum contingere ociosis, sine aliquo motu animi, sine certamine, & sine sensu consolationis in ueris doloribus, in ea ætate, quæ iam intelligere Rom.10 uocem doctrinæ potest, iuxta illud, Fides ex auditu est, auditus per uerbum Dei. Et quia conscientijs in pœnitentia consolationem proponimus, non addimus

mus hic quæstiones de prædestinatione, seu de electione: sed deducimus omnes lectores ad uerbum Dei, & iubemus ut uoluntatem Dei ex uerbo ipsius discant, sicut æternus pater expressa uoce præcipit, Hunc audite. Non quærant alias speculationes. Matt.17

Certissimum est, prædicationem pœnitentiæ ad omnes homines pertinere, & accusare omnes homines. Ita & promissio uniuersalis est, & omnibus offert remissionem peccatorum, iuxta illa dicta uniuersalia: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam uos. Item Ioan. 3. Vt omnis qui credit in eum, non pereat. Roman. 10. Omnis qui credit in eum, non confundetur. Item, Dominus omnium, diues in omnes, qui inuocant eum. Rom. 11. Conclusit Deus omnes sub inobedientiam, ut omnium misereatur. Matt.11 Ioan.3 Rom.10 Rom.11

In hanc uniuersalem promissionem singuli se includant, & non indulgeant diffidentiæ, sed luctentur, ut assentiantur uerbo Dei, & obsequantur Spiritui sancto, & iuuari se petant, sicut dictum est:

Quanto

Luc. 11 Quanto magis dabit Spiritum sanctum petentibus?

DE LIBERO ARBITRIO.

IAm hic nota sit etiã doctrina de libero arbitrio. Semper in Ecclesia homines rectè eruditi distinxerunt disciplinam & nouitatem spiritus, quę est initiũ uitæ æternæ: & docuerũt, in homine libertatem uoluntatis talem esse, ad regendos externos motus membrorũ, qua etiam non renati utcunq; disciplinam, quæ est externa obedientia iuxta legem, præstare possint.

Sed homo nequaquam potest se liberare à peccato, & morte æterna, uiribus naturalibus: sed hæc liberatio & conuersio hominis ad Deum, & nouitas spiritualis, fit per filium Dei uiuificantem nos spiritu
Rom. 8 suo sancto, ut dictum est: Si quis Spiritũ Christi non habet, hic non est eius. Et uoluntas, accepto Spiritu sancto, iam non est ociosa.

Ac Deo gratias agimus pro hoc immenso beneficio, quòd nobis propter filium, & per eum, dat Spiritum sanctum, & nos suo spiritu regit: & damnamus Pelagianos

lagianos & Manichæos, ut hæc suo loco copiosius explicamus.

DE NOVA OBEDIENTIA.

TOtum beneficiũ filij Dei considerandum est, Ita enim uult peccatum & mortem tollere, & nos ex regno diaboli eripere, ut prorsus abolito peccato & deleta morte, restituat in nobis æternam uitam, in qua Deus nobis communicet sapientiam, iusticiam, & læticiam suam, & in qua sit Deus omnia in omnibus.

Hoc summum beneficiũ incoat in hac misera massa, in hac uita, sicut scriptũ est: Superinduemur, si tamen nõ nudi reperiemur. Item, Qui perseuerauerit usq; in finem, hic saluus erit. Itaq; cum accipimus remissionem peccatorũ, & reconciliati sumus, & obsignati Spiritu sancto, hæc bona effundere horrendus furor est: sicut de scribuntur effundẽtes, in parabola de domo mundata. Et in 2. epistola Petri dicitur: Si hi qui effugerunt contaminationes mundi, per agnitionem Domini & saluatoris IESV Christi, his rursus implicati succumbunt, fiunt eis postrema deteriora prioribus. Effun-

2. Cor. 5
Mat. 10
2. Pet. 2

Effunduntur aũt hæc bona, si quis non retinet fundamentũ, id est, articulos fidei, siue sciens, siue deceptus, impia dogmata, seu idola recipit. Item, si quis alioqui contra conscientiam ruit. Hæ regulę sæpe repetitæ sunt, ut Galat. 5. Qui talia faciunt, regnum Dei non possidebunt. Necessaria est igitur cura uitandi tales lapsus.

Gal. 5

Hæc manifesta necessitas, proposita summa pœna, uidelicet amissione uitæ æternæ, si quos nõ mouet ad bene operandum, hi sunt iam ex his de quibus dicitur: Qui facit peccatum, ex diabolo est. Item, Si quis Spiritum Christi non habet, hic non est eius. Et sunt necessitatis caussæ plures. Debitum, id est, ordo immutabilis, ut creaturæ Deo obtemperent: ideo Paulus inquit, Debitores estis. Item, ne Spiritus sanctus & fides excutiantur. Accedat & cura uitandi pœnas præsentes. Quia certissimum est, plurimos etiã electorum lapsus, horribiliter puniri in hac uita, ut inquit Ecclesia apud Micheam: Irã Domini portabo, quia peccaui ei.

1. Ioan. 3

Rom. 8

Mich. 7

Et omnium temporũ historiæ horrenda exempla pœnarum continent: ut Dauid,

uid, Solomõ, Manasses, Iosias, Nabuchodonosor, & alij innumerabiles duriter castigati sunt. Qua in re hoc tristissimum est, quòd in ipsis pœnis multa noua peccata cumulantur: ut in seditione mota contra Dauidem, in dilaceratione regni propter delictum Solomonis. Et de necessitate bene operandi, inquit Dominus: Nisi abundauerit iustitia uestra plus quàm Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Matt. 5

Considerata autem necessitate, quæ multiplex est, sequuntur hæ quæstiones: Quæ opera sint facienda: quomodo fieri possint: quomodo placeãt Deo: quæ habeant præmia: quod sit discrimen peccatorum, quæ excutiunt Spiritum sanctũ, & quæ non excutiunt.

QVAE OPERA SINT FACIENDA.

Vult Deus & fidem & opera regi suo uerbo. Ideo tenenda est norma de bonis operibus, interioribus & exterioribus, quæ in istis præceptis Dei cõtinetur, quæ ad nos pertinent, sicut Ezechielis 23. dicitur: In præceptis meis ambulate. Et hæc opera interiora & exteriora fiunt cultus Ezec. 23

Dei,

Dei, cum fiunt in fide, & referuntur ad hunc finem, ut Deus hac obedientia celebretur.

Dictum est aũt suprà, externam obedientiam seu disciplinam præstare posse etiam non renatos: ut, honestè uiuit Cicero, & benemeretur de toto genere humano laboribus gubernationis: sed mens plena est dubitationum de prouidentia, nec nouit, nec alloquitur uerum Deum in inuocatione, nec nouit promissiões, & semper dubitat, an exaudiatur, præsertim in calamitatibus: in quibus etiam Deo irascitur, cogitat iniustè se affligi, cum fuerit ciuis honestus, & utilis Reipublicæ. Tales tenebræ in mente sunt magna peccata, quæ ratio sine luce diuina non satis iudicare potest.

Oportet igitur in renatis etiam interiorem obedientiã incoari, ueram Dei agnitionem, timorem Dei, dolores in pœnitentia, fiduciam misericordiæ propter filium Dei promissæ, inuocationem, spem, dilectionem, lætitiam in Deo, & alias uirtutes: & oportet eas referre ad debitum finem, scilicet ut Deo præstetur obedientia.

Hi

Hi ueri cultus non possunt præstari sine luce Euangelij, & sine fide: quos aduersarij, qui uideri uolunt eximij præcones bonorum operum, nec intelligunt, nec flagitant, cum omittunt doctrinam de fide, quæ est fiducia misericordiæ, acquiescens in filio Dei, quæ est præcipuum opus, & summus cultus Dei.

De operibus nō mandatis à Deo infrà dicemus. Et regula tenenda est: Frustra colunt me mandatis hominum. Sæpe aūt in Ecclesia accidit, ut maiori cura seruentur humani ritus, quàm præcepta Dei: imò ut autoritas Pharisaicarum & iniustarum traditionū anteferatur mandatis diuinis, ut multis seculis, propter iniustam & impiam legem de cœlibatu, præceptum Dei de uera castitate, horribiliter uiolatum est. Considerandum est igitur discrimen legum, de quo rursus infrà dicemus. Matt. 15

QVOMODO POSSINT FIERI BONA OPERA.

Magna est infirmitas hominum: & diabolus est acerrimus hostis, qui odio Dei grassatur in humanum genus, ac præsertim Ecclesiā Dei conatur dissipare, quan-

1.Pet.5 tum potest, ut scriptum est à Petro: Vigilate, quia aduersarius uester, tanquam leo rugiens circumit, quærens quem deuoret. Ideo quanquam externam disciplinã homines naturalibus uiribus utcunq; præstare possunt, tamen sæpe uincuntur hac communi infirmitate. Sæpe etiam diabolus non feros homines impellit in tetra scelera: ut decepit Euam, impulit fratres Ioseph, Dauidem, & alios innumerabiles. Quæ igitur potest esse diligentia, uel circumspectio, par astutissimo hosti?

Hic teneamus dulcissimam consolatio
1.Ioan.3 nem: Apparuit filius Dei, ut destruat opera Diaboli. Custos est filius Dei Ecclesiæ
Ioan.10 suæ, sicut inquit: Nemo rapiet oues meas ex manibus meis. Ipse protegit nos, & simul Spiritu suo sancto confirmat mentes in ueris sententijs: & ut incoat æternam uitam, ita & motus bonos, fidem, dilectionem Dei, ueram inuocationem, spem, castitatem, & alias uirtutes in cordibus accendit.

Nequaquam sumus Pelagiani, sed reuerenter gratias agimus Deo æterno, patri Domini nostri IESV Christi, & Filio eius

eius IESV Christo, & Spiritui sancto, cum pro toto beneficio restitutæ salutis hominum, tum uerò pro hoc ipso beneficio, quod in Ecclesia habitat filius Dei, & eam sua dextra contra furores diabolorũ & hominum protegit, & depellit à nobis diabolos, & in hac tanta infirmitate nostra nos sustentat, & uerbo accendit in mentibus agnitionem Dei, & confirmat ac regit corda Spiritu suo sancto.

Hæc beneficia nobis præstari certò scimus, sicut dulcissimè dictũ est apud Zachariam: Effundam super domũ Dauid, & habitatores Ierusalem, spiritum gratiæ & precum. Nominat spiritũ gratiæ, quia in hac consolatione testificatur filius Dei, obsignans nos Spiritu sancto, quòd simus in gratia, & quòd liberemur ex doloribus inferorum. Deinde nominat spiritum precum, quia cum agnouimus remissionem peccatorum, iam nõ fugimus Deum, non fremimus aduersus eum, sed accedimus ad eum uera fide & spe, petimus & expectamus ab eo auxilium, diligimus eum, & nos ei subijcimus: ita fit incoatio obedientiæ. Zach. 12

Eodem modo inquit Dominus: Ego
Ioan. 14 rogabo Patrem, & alium paracletum dabit uobis, spiritũ ueritatis. Accendit Spiritus sanctus lucem ueritatis in mentibus, & nouos motus in cordibus, congruentes cum lege Dei. Hoc tantum donum agnoscamus, & grati retinere studeamus, & assiduè nos in tantis uitæ periculis iuuari petamus. Nec est ociosa uoluntas, accepto Spiritu sancto.

QVOMODO PLACEAT NOVA OBEDIENTIA.

Luc. 18 Pharisæus apud Lucam admiratur sese, et sibi placet, fascinatus hac persuasione, quòd legi satisfaciat, & propter hanc qualemcunq; disciplinam Deo placeat. Tales sunt multi in genere humano, securi propter qualemcunq; umbram disciplinæ.

Sed horum arrogantiam sæpe accusat uox diuina, ut inquit Dominus Lucæ 13.
Luc. 13 Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simili-
1. Ioan. 1 ter peribitis. Et apud Ioan. Si dixerimus, quòd peccatum non habeamus, mendaces sumus. Ideo inanis est imaginatio, fingentium obedientiam Deo placere sua dignitate, & esse meritum condigni, ut loquuntur,

quuntur,& iusticiam coram Deo,quæ sit meritum uitæ æternæ.

Postea tamen addunt, semper dubitandum esse an placeat obedientia: quia manifestum est, in singulis multum sordium esse,multa peccata ignorantiæ & omissionis,multos næuos non paruos.

Hic necesse est rectè erudiri conscientias de utraq; re,de infirmitate nostra,& de consolatione. Necesse est in renatis esse iusticiam bonæ conscientiæ & incoatã obedientiam,ut dictum est. Et tamẽ in hac uita,in nostra natura,in anima,& in corde, adhuc ualde multũ est sordium, quas illi magis cernunt & deplorãt,qui plus lucis habent,ut Prophetæ & Apostoli,ut nota est Pauli querela: Video aliam legem in membris meis, quæ repugnat legi mentis meæ, & me captiuum facit legi peccati Rom.7

Magna adhuc in singulis caligo est, multiplex ignorantia,& multæ tristissimę dubitationes, errores in consilijs, orti ex diffidentia,ex falsis opinionibus, & inani spe,multæ uitiosæ flammæ cupiditatum, multæ neglectiones officij,fremitus & indignationes aduersus Deum, in pœnis.

Deniq; ſtupor & inſania eſt, nolle fateri timorem & dilectionem Dei multò frigidiorem eſſe, quàm eſſe debebat.

Hæ confeſsiones repetitæ ſunt in Prophetarum et Apoſtolorum concionibus.

Pſal.143 Pſal.143. Non intres in iudicium cum ſeruo tuo, quia non iuſtificabitur in cõſpectu tuo omnis uiuens. Et in 1. Ioan. 1. Si dicimus quòd peccatum non habeamus, nos ipſos ſeducimus, & ueritas non eſt in nobis. Hæc confeſsio neceſſaria eſt, & arrogantia taxanda.

1. Ioan. 1

Reprehendendus eſt etiam error aduerſariorum, qui fingunt, homines in hac uita mortali, legi Dei ſatisfacere poſſe. Item qui dicunt, Malum concupiſcentiæ nobiſcum naſcens non eſſe peccatum, nec malum pugnans cum lege ſeu uoluntate Dei. Hos errores manifeſtè refutat Paulus, Rom. 7. & 8. Poſtea etiam conſolatio addenda eſt.

Ro. 7. 8

Primum ſtatuat renatus, ſe reconciliatum eſſe Deo, ſola fide, id eſt, fiducia Mediatoris, & perſonam certò reputari iuſtam propter filium Dei Mediatorem, gratis propter ipſius meritum.

Secun-

Secundò, confiteatur uero dolore, adhuc in renato multa peccata & magnas sordes esse, dignas ira Dei.

Tertiò, Et tamen sciat oportere incoari obedientiam & iustitiam bonæ conscientiæ: & hanc, quanquam procul abest à perfectione legis, tamen in reconciliatis Deo placere propter mediatorem deprecantem pro nobis, & suo merito tegentē nostras ingentes & inenarrabiles miserias. Ita propter eum & persona recipitur, & postea placent opera, & in utroq; fides luceat. Ideo Petrus inquit: Offerte hostias spirituales acceptas Deo per IESVM Christum. 1. Pet. 2. Hæc consolatio proposita est in capite 8. ad Roman. Nulla nunc condemnatio est his, qui in Christo IESV ambulant. Et Rom. 6. Non estis sub lege, sed sub gratia. Rom. 8. Rom. 6.

Ibi hoc ipsum quæritur, an placeat obedientia, cum legi non satisfaciat. Respondet Paulus: Placere, quia non simus sub lege, id est, damnati lege: sed sub gratia, id est, reconciliati seu recepti in gratiam. Roman. 8. Quis condemnabit? Christus pro nobis mortuus est, & resurrexit, qui est Rom. 8.

ad dexteram Dei, & pro nobis interpellat, id est, Placent sancti propter Filium, qui & obtulit pro nobis suam obedientiam, & pro nobis interpellat.

Hæc dicta opponenda sunt dubitationi, ne fides & inuocatio extinguantur. Nã dubitatio languefacit inuocationem.

Postquam igitur scimus, & necessariam esse nouam obedientiam, & auxilium nobis certò donari, & placere hanc, quanquam mutilam & mendicam obedientiã, agnoscamus immensam Dei misericordiam, & pro ea gratias agamus, & sit maior cura regendi omnes actiões, quia scimus & iuuari nos, & Deo hanc obedientiam propter filium placere. Et semper in conspectu sit hæc necessitas: Si effunduntur beneficia Dei, iustificatio & regeneratio, amitti uitam æternam, iuxta illud, Superinduemur, si tamẽ non nudi reperiemur. 2. Cor. 5

Et Rom. 8. Si quis spiritum Christi non habet, hic non est eius. Ac semper in iustificatione simul fit incoatio nouitatis. Rom. 8

Latro pendens in cruce, habet bona opera interiora & exteriora, dolet se peccasse, & fatetur se iustè puniri. Deinde & Luc. 23

fide

fide agnoscit Saluatorem, & petit ab eo salutem, ideoq; audit expressam absolutionem, & concionem de uita æterna, & promissionem, & acquiescit in hac uoce Messiæ, & se Deo subijcit, & non impatienter fert supplicium, sed lætatur agnitiõe Messiæ, & spe uitę æternę, et Deo gratias agit: præterea ut extet signum confessionis, refutat maledicentem Christo.

Hæc in eo fiunt, quia hic ipse Messias socius supplicij, uerbo mentẽ eius docet, et in ea ipsa consolatione λόγῳ in isto efficax est, & per eum æternus Pater effundit Spiritũ sanctum in cor huius auditoris, ut accendat læticiam in eo, dilectionem, inuocationem, spem uitæ æternæ, & alias uirtutes.

DE PRAEMIIS

Paulus inquit, Donũ Dei est uita æterna per Christum IESVM Dominum nostrum: & reconciliati seu iustificati, simul sunt cohæredes Filij Dei propter ipsum, non propter propria merita. Rom. 5

Fides accipiens remissionem peccatorum ac iustificationem, & spes uitæ æternæ, nituntur filio Dei Mediatore, ut ex-

Ioan. 6 presse dictum est, Hæc est uoluntas Patris, ut omnis credens in filium, habeat ui
Rom. 5 tam æternam. Et Rom. 5. Iustificati fide, pacem habemus apud Deum, per Dominum nostrum IESVM Christum, per quem & accessum habemus fide in gratiã hanc, in qua stamus, & gloriamur spe uitæ æternæ.

Coniungit fidem & spem, & affirmat utranq; niti mediatore, et manifestum est, spem non debere niti nostris operibus,
Psal. 142 quia dictum est, Nõ iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens: sed ut propter solum filium Dei agentes pœnitentiam reputantur iusti fide, & propter eum & per eum uiuificantur: ita propter eum, & non propter nostra merita, donatur uita æterna: sicut latro in cruce audit hanc promis
Luc. 23 sionem, Hodie eris mecum in paradiso.

Nec somniandũ est, filium Dei tantum præparationẽ ad uitam æternã nobis meruisse, aut dare, & nos postea nostris operibus mereri uitam æternã: sed sit in con-
Hose. 13 spectu dictum dulcissimum, O mors ero mors tua, & pestis tua ô inferne. Propter filium Dei, & per eum liberamur à morte

æter-

æterna, & transferimur in uitam æternã, sicut ipse inquit, Ego uitam æternam do eis. Et 1. Ioan. 5. Qui habet filium, habet uitam. Ac sit spes certa & firma, sicut Petrus inquit: Perfectè sperate, id est, non dubia opinione, sed firma spe expectate uitam æternam, uidelicet propter mediatorem. Et rectè Augustinus inquit in libro Meditationum, Totius fiduciæ certitudo est in sanguine Christi. 1. Ioan. 5 1. Pet. 1

Vtrunq; certissimum sit, agentem pœnitentiam propter filium Dei gratis fide accipere remissionem peccatorum, & iustificationem, & hunc esse hæredem uitæ æternæ, sicut Paulus inquit: Quicunque spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei: Si autem filij, hæredes Dei &c. Rom. 8

Et tamen simul uerum est, eos qui effundunt Spiritum sanctum, deficientes à fide, aut ruentes contra conscientiam, nec redeunt ad Deum per pœnitentiam, non esse hæredes, sicut dicitur ad Galat. Qui talia agunt, regnum Dei non possidebũt. Et 1. Timot. 1. Milita bonam militiam, habens fidem, & bonam conscientiam, quã quidam repellentes, circa fidem naufragi Gal. 5 1. Tim. 1

um fe-

Matt.25 um fecerunt. Et Matt.25. Esuriui, & non dedistis mihi manducare. Et ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in uitam æternam.

Cęterum etsi uita æterna datur propter filium Dei renatis, tamen simul etiam est merces bonorum operum, sicut dicitur:

Matt.5 Merces uestra copiosa est in cœlis. Vt patrimonium est merces laborũ filij, etiamsi propter aliam caussam filio attribuitur.

Pręterea addidit Deus bonis operibus suas quasdam promissiones: quare & pro bonis operibus sanctorum tribuit Deus etiam in hac uita multa spiritualia & corporalia bona, aliàs aliter, ut ipsi sua inenarrabili sapientia placet: 1. Timot. 4. Pietas habet promissiones præsentis & futuræ uitæ. Marci 10. Recipient centuplũ in hac uita, sed cum tribulatione, & post hanc uitam, uitam æternam. Matth. 10. Qui dederit potum uni ex minimis propter doctrinam, non perdet mercedem. Luc. 6. Date, & dabitur uobis. Exo. 20. Honora patrem & matrem, ut sis longæuus supra terram. Esai. 33. Panis ei dabitur, aquæ eius erunt certæ: Regem in decore uidebunt:

1.Tim.4
Mar.10
Matt.10
Luc.6
Exo.20
Esa.33

id est,

id est, pro obedientia & bonis operibus Deus dat tranquillas politias, honestam & placidam gubernationem &c. Esaiæ 58. Frange esurienti panem tuum, & eris sicut hortus irriguus &c. Esa. 58

Et notum est exemplum uiduæ Sareptanæ. Et Psaltes dicit: Opes & diuitiæ in domo eius. Quia enim in hac mortali & ærumnosa uita Deus Ecclesiam colligit, & uult eam esse honestam congregationem: præbet ei aliqua hospitia mediocria, præbet nidos pijs familijs, puerperis, educationi puerorum, propagationi doctrinæ, deniq; uult conseruare generis humani societatem, œconomias & politias: & quidem ideo, ut colligi Ecclesia possit. 3. Re. 17 Psal. 112

Quare propter sanctorum preces, & propter eorum diligentiam, & propter communem necessitatem, tribuit aliquando gubernationem minus turbulentam, pacem, fœcunditatem agrorum, et alia bona: ut propter Ioseph, Naaman, Danielem, regna illa feliciora erant. Et Ieremias cap. 19. præcipit, ut exules in Babylone petant hospitio pacem, & salutarem gubernationem. Sicut etiam sæpe propter Ecclesiam Ier. 19

Ecclesiæ delicta cumulantur pœnæ: ut in pœna tribus Beniamin, Dauidis, & alijs conspicitur. Vult autem Deus intelligi hæc beneficia corpori necessaria, & sciri uult ea diuinitus tribui. Vult in eis petendis exerceri fidem, ut suo loco copiosius dicimus. Nunc ideo hæc pauca addidimus, ut in hac confessione etiam extet testimonium in nostris Ecclesijs, doctrinam de bonis operibus ueram & necessariam fideliter proponi.

DE DISCRIMINE PECCATORVM.

Cum dictum sit, in renatis manere peccata, necesse est tradi discrimen. Nam ex dicto Lucæ 11. Vadit & assumit septem alios spiritus nequiores se, & ingressi habitant ibi, &c. & ex similibus dictis, manifestum est, aliquos renatos contristare & excutere Spiritū sanctum, et rursus abijci à Deo ac fieri reos iræ Dei, & æternarum pœnarum. Et Ezech. 33. scriptum est: Cum recesserit iustus à iusticia sua, & fecerit iniquitatem, morietur in ea: & cum recesserit impius ab impietate sua, & fecerit iudicium & iusticiam, uiuet in ea.

Luc. 11.

Ezec. 33.

Necesse

Necesse est igitur discerni peccata, quæ in sanctis in hac mortali uita manent, nec excutiunt spiritum sanctum, ab alijs peccatis, propter quæ homo rursus fit reus iræ Dei & æternarum pœnarum. Et Paulus discernit peccatum regnans, & non regnans. Et alibi inquit: Si secundum carnem uiuetis, moriemini: si actiones carnis spiritu mortificabitis, uiuetis. Rom. 5 Rom. 8

Tradit autem regulam in epistola ad Timotheum: Milita bonam militiam, retinens fidem, & bonam conscientiã. Cum igitur homo non retinet fidem, sed aliquam fundamenti partem, id est, aliquem articulum fidei, siue sciens, siue errore amittit, aut idola approbat: ut multi qui falsis dogmatibus decipiuntur, aut non sustentant se consolatione fidei, sed superantur dubitatione aut desperatione, aut uiolant ullum præceptum Dei contra conscientiam, effundunt Spiritum sanctum, & rursus fiunt rei iræ Dei, & pœnæ æternæ: & nisi fiat conuersio, tales morientes abijciuntur in æternas pœnas. 1. Tim. 1

De his inquit Paulus: Si secundum carnem uiuetis, moriemini. Et 1. Corinth. 6. Rom. 8 1. Cor. 6

Nec

Nec scortatores, nec adulteri, nec idolatræ &c. possidebunt regnum Dei. Et iuramentum clarè dicit: Viuo ego dicit Dominus, nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur & uiuat. In iuramento partes duæ copulatæ sunt, conuersio & uita. Postulat Deus, & quidem iuramento, conuersionem. Quare non placent ei, retinentes propositum peccandi.

Ezec.18

Complectimur autem in hoc numero, & peccata omissionis affectatæ, id est, affectatam negligentiam in officio, quæ pugnat cum dicto: Hoc requiritur, ut fideles simus: & ignorantiam affectatam, qualis est Pharisaica, & infinitæ multitudinis, quæ ueram Ecclesiæ doctrinam non studet inquirere, & ignara retinet idola, aut etiam sæuiciam adiuuat in defensione idolorum.

Dictum est de lapsibus, quibus excutitur spiritus sanctus. Alia sunt peccata in renatis, retinentibus fidem & bonam conscientiam, quæ non sunt corruptelæ fundamenti, nec sunt delicta contra conscientiam: sed sunt reliquiæ peccati originis, caligo, dubitationes, carnalis securitas, errantes

rantes flammæ uitiosorum affectuum, & omissiones, uel ignorantiæ nō affectatæ.

Hæc mala extenuant quidam, & nominant deformitates præter legem Dei. Sed hæc cœcitas ualde reprehendenda est, & utrunq; considerandum: magnitudo mali in hac tota immundicie, quæ est contra ria legi & uoluntati Dei: & rursus magnitudo misericordiæ & beneficij filij Dei, tegentis hæc tristia & magna uulnera in hac misera natura.

Iubet autem Paulus his malis repugnare spiritu, id est, Atticus, Scipio, frenant uitiosos affectus ratione: sed Ioseph, Paulus, frenant spiritu, id est, Spiritus sancti motibus, uero dolore, uera fide, timore Dei & inuocatione.

Dolet Paulus, sentiens dubitatiões, aut alios errantes motus: & fide statuit, hanc immundiciem tegi à mediatore: & timore Dei se reprimit, ne obtemperet iræ, aut alijs errantibus motibus. Et simul inuocat Deum, & petit auxilium, Cor mundum crea in me Deus. Psal. 50

Cum hoc modo repugnamus prauitati, quæ adhuc reliqua est in renatis, tegun

tur hæc mala, & dicitur peccatum non regnans, seu ueniale: & non effunditur Spiritus sanctus. Hanc doctrinam de discrimine peccatorum ueram, perspicuã, & Ecclesiæ necessariam esse, manifestum est. De qua tamen quales labyrinthi disputationum sint in libris Aduersariorũ, multi norunt.

Postquam uerò breuiter exposuimus summam doctrinę de iustificatione, nunc & argumenta, quæ contra hanc sententiã obijciuntur, explicanda & refutanda erant. Sed quia alij alia obijciunt, confessionem nostrã recitauimus, & offerimus nos ad longiores explicationes in singuliis membris confessionis.

DE ECCLESIA.

VVlt Deus intelligi, genus humanum non casu nasci, sed à Deo conditum esse, & conditum non ad æternum exitium, sed ut colligat sibi in genere humano Ecclesiam, cui in omni æternitate communicet seſe, suam sapiẽtiam, bonitatem, & lætitiam. Et uult conspici filium propter quem, & per quem inenarrabili sapientia

entia & immensa misericordia hanc miseram naturam hominum restituit. Ideo semper in genere humano cœtum esse uoluit, cui tradidit doctrinam de Filio, & in quo filius ipse instituit & conseruauit ministerium custodiendæ & propagandæ eius doctrinæ, per quam & efficax fuit, est, & erit. Et multos ad se conuertit, sicut manifestè inquit Paulus: Euangelium est potentia Dei, ad salutem omni credenti.

Sed mirandum & dolendum est, maximam partē generis humani horribili furore contemnere uocē & testimonia Dei, & filiū Dei: & in ipso cœtu, qui nomē habet Ecclesię, multas dilaceratiões semper factas esse, & ueram Ecclesiam ab externis et domesticis hostibus oppugnatā esse. Hæc dissidia cum homines intuentur, & quidem uident imperijs, multitudine & gloria antecellere eos, qui alias doctrinas pugnantes cum Euangelio amplectuntur, dubitant an sit aliqua Dei Ecclesia, quænam, & qualis, & ubi sit.

Ac prophanis dijudicatio difficilis est: sed uera Ecclesia scit ex testimonijs diui-

nis, unde sint tanti hominum furores, & inter eos tamen seruari Ecclesiam Dei: & discernit eam à cæteris gentibus, & scit quænam, qualis, & ubi sit.

Vt igitur contra has dubitationes magis confirmarentur omnes sancti, articulus in symbolo propositus est: Credo esse Ecclesiam sanctam catholicam. Hac professione affirmamus, non abiectum esse totum genus humanum à Deo, sed esse, & mansuram esse aliquam ueram Ecclesiam, ratas esse Dei promissiones, adhuc regnare filium Dei, recipere & saluare inuocantes. Et hac erecti consolatiõe, Deo gratias agimus, & eum inuocamus, & petimus, accipimus, & expectamus æterna bona.

Propter hanc commonefactionem & consolationem articulus in Symbolo recitatur, cum quidem hæc ipsa doctrina de conseruatione Ecclesiæ sæpissimè repetita sit in concionibus diuinis, ut Esaiæ 59. Esa. 59 Hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus, Spiritus meus qui est in te, & uerba mea quæ posui in ore tuo, non recedent ab ore tuo, nec ab ore seminis tui, dicit Domi-

Dominus, deinceps & in sempiternum. Et Dominus inquit, Ego uobiscum sum omnibus diebus, usq; ad consummationem seculi. Est & hæc dulcis consolatio, quòd non alibi sint hæredes uitæ æternæ, nisi in cœtu uocatorũ, iuxta illud: Quos elegit, hos & uocauit. Mat. 28 Rom. 8

Non uagentur animi, intuentes hoc lacerum corpus Ecclesię, & somniantes fortasis alibi aliquos qui ignorant Euangelium, tamen esse sanctos & domicilium Dei, Fabium, Scipionem, Aristidem, & similes. Sed huc refer oculos. In hoc cœtu uocatorum certò scias aliquos electos esse, & ad hunc cœtum te adiungito, confessione & inuocatione. Sicut dicit Psal. 26. Vnum petij à Domino, hoc requiro, ut habitem in domo Domini, omnibus diebus uitæ meæ, ut uideam uoluntatem Domini, & uisitem templum eius. Psal. 26

Non igitur de Ecclesia, tanquã de Idea Platonica loquimur, sed Ecclesiam monstramus, quæ conspici & exaudiri potest, iuxta illud: In omnem terram exiuit sonus eorum. Vult exaudiri filium æternus pater, in toto genere humano, sicut inquit, Psal. 18

Mat. 17 Hunc audite. Et Psalm. 2. Ego constituo
Psal. 2 regem meum in monte Sion, prædicabo præceptum: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te, Et nunc reges intelligite &c.

Dicimus igitur, Ecclesiam uisibilem in hac uita, cœtum esse amplectentium Euangelium Christi, et rectè utentium Sacramentis, in quo filius Dei per ministerium Euangelij est efficax, & multos ad uitam æternam regenerat. In quo cœtu tamen multi non sunt sancti, sed de uera doctrina consentientes: ut Mariæ tempore erant Ecclesia, Zacharias, Simeon, Ioseph, Elisabeth, Maria, Anna, Pastores, & alij multi, qui de pura doctrina consentiebant, & audiebant non Saducæos aut Pharisæos, sed Zachariam, Simeonem, Annam, Mariam, & similes &c. Nam etiam cum ualde exiguus cœtus est, tamen Deus aliquas reliquias seruat, quarum uox & confessio exauditur, & subinde
Esa. 1 ministerium instaurat, iuxta illud: Nisi Dominus reliquisset nobis semen, sicut Sodoma essemus &c.

Itaque quæ sit Ecclesia, & qualis sit, & ubi

ubi sit, hæc descriptio indicat, sumta ex manifestis testimonijs diuinis. Nihil dubium est, Ecclesiam alligatam esse ad Euangelium, ut Paulus inquit: Si quis aliud Euangelium docet, anathema sit. Et Ioan. 10. Oues meæ uocem meam audiunt. Et Ioan. 14. Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ueniemus ad eum, & mansionem apud eum faciemus. Et Ioan. 17. Sanctifica eos in sermone tuo, sermo tuus est ueritas. Gal. 1 Ioan. 10 Ioan. 14 Ioan. 17

Non sunt igitur membra Ecclesię Dei, etiamsi titulum & imperia tenent, Saducæi, Pharisæi, & similes, Pontifices, & alij, qui aliam doctrinam proponunt, dissentientem ab Euangelio, & stabiliunt idola pertinaciter.

Manifestum est autē, aliud genus doctrinæ, dissentiens ab Euangelio, aduersarios tradere & propugnare, qui docent legem Dei impleri obedientia nostra in hac uita, & hanc obedientiam mereri remissionem peccatorum. Item, Hac obedientia homines iustos esse coram Deo: Item, Prauam concupiscentiā non esse peccatum, nec malum pugnans cum lege Dei.

Item, dubitandum esse cõuersis, an sint in gratia, & hanc dubitationem non esse peccatum. Item, Inuocandos esse homines mortuos. Item, Cultus Dei esse discrimina ciborum, uota monastica, & alios ritus sine mandato Dei electos. Item, Oblationem in missa mereri facienti & alijs uiuis & mortuis remissionem peccatorum, & alia. Item, alias prophanationes Sacramenti multiplices & horrendas.

Item, Episcopos posse instituere cultus Dei, & peccata mortalia esse uiolationem cultuum, qui ab eis instituũtur. Item, Posse legem de cœlibatu imponere ulli ordini hominum. Item, Enumerationem singulorum delictorum necessariam esse ad remissionem peccatorum. Item, Satisfactiones Canonicas, compensationes esse pœnarum purgatorij.

Item, Synodos, in quibus soli Episcopi dicunt sententias, non posse errare. Item, Qui consecrant olea, & alias res sine mandato diuino, & tribuunt eis uim diuinam contra peccata & diabolos & morbos. Item, Qui inuocationes ad certas statuas approbant, quasi ibi plus sit auxilij. Item,

Qui

Qui interficiunt homines honestos, tantum quia hos errores improbant, & ueritatem profitentur.

Hæc cum sint palàm ethnica & idololatrica, manifestum est, defensores eorum non esse membra Ecclesiæ, sed dominari, sicut Pharisæi & Saducæi dominabantur. Interea tamen fuerunt, sunt, & erunt Ecclesia Dei, homines retinentes fundamentum, etiamsi alij plus, alij minus lucis habuerunt, habent, et habebunt. Et inter- 1. Cor. 3
dum etiam sancti stipulas extruunt supra fundamentum, cum præsertim in hac tem porum miseria multis qui habent initia fidei, non concedatur, ut erudiri, & cum doctioribus colloqui possint. Hi sunt tamen in eorum numero, quibus iubet Deus parci. Ezech. 9. Qui gemunt et dolent, Eze. 9
propterea quòd errores stabiliuntur.

Præcipuè igitur ex uoce doctrinæ iudicandum est, & iudicari potest, quæ & ubi sit uera Ecclesia, quę uoce uerę doctrinæ, deinde & legitimo usu Sacramentorũ ab alijs gentibus discernitur: & quæ sit uox uerę doctrinæ, ostendunt ipsa scripta Prophetica & Apostolica, & Symbola. In his

non est ambigua doctrina de fundamento, uidelicet de articulis fidei, de essentia & uoluntate Dei, de filio redemtore, de lege, de promissionibus, de usu Sacramentorum, de ministerio. Et manifestum est, nulli creaturæ, non angelis, non hominibus concessum esse, mutare doctrinam à Deo traditam.

Qualis autem sit Ecclesia, ostendit filius Dei, inquiens: Regnum meum non est de hoc mundo. Item, Sicut pater meus misit me, sic ego mitto uos. Colligitur uoce ministrorum Euangelij æterna Ecclesia Deo. Hoc immensum beneficium Dei agnoscere & grati celebrare debemus. Ioan. 18

Quanquam autem Ecclesia est cœtus, qui conspici & exaudiri potest, tamẽ discernendus est ab imperijs politicis, seu gerentibus gladium. Nec iure diuino Episcopi habent potestatem gladio puniendi non obedientes, nec imperia mundi occupandi, & tamen in ea ordo est, iuxta illud: Ascendit, dat dona hominibus, Apostolos, Prophetas, Euangelistas, Pastores & Doctores. Eph. 4

Filius Dei est summus sacerdos, unctus

ab

ab æterno patre, qui ut non funditus intereat Ecclesia, ministros Euangelij ei attribuit, partim à se immediatè uocatos, ut Prophetas & Apostolos, partim uocatione humana electos. Nam & Ecclesiæ electionem approbat, & immensa bonitate efficax est, etiã sonante Euangelio per electos suffragijs, aut nomine Ecclesiæ.

Retinemus igitur & in nostris Ecclesijs publicũ ritum ordinationis, quo commendatur ministerium Euangelij uiris electis, quorum mores & doctrinam prius exploramus.

Et de dignitate ministerij fideliter docemus Ecclesias. Nihil dici maius potest, quàm quod filius Dei inquit: Sicut pater meus misit me, sic et ego mitto uos: Ostendit & quæ mandata det, prædicate Euangelium: & affirmat, se per uocem illorum efficacem fore, sicut pater ostendit se efficacem esse per filium. Ioan. 20

Proponimus et mandata Dei: Qui uos audit, me audit: qui uos spernit, me spernit. Item, Obedite præpositis uestris. Nec tamen hæc dicta regnum constituunt extra Euangeliũ, sed obedientiam præcipiunt, Luc. 10 Heb. 13

unt, debitam uoci Euangelij: & ad ministerium hæc pertinent, docere Euangelium, administrare Sacramenta, uocem absolutionis impertire petentibus, qui non perseuerant in manifestis delictis, ordinare ministros Euangelij ritè uocatos & exploratos, exercere iudicia Ecclesiæ legitimo modo: de ijs qui manifestorum criminum in moribus aut doctrina rei sunt, & contra contumaces, sententiam excommunicationis ferre, & conuersos rursus absoluere & recipere. Hæc ut ritè fiant, etiam Consistoria in Ecclesijs nostris constituta sunt.

Diximus autem in descriptione Ecclesiæ, multos in hac uisibili Ecclesia esse non sanctos, qui tamen externa professione ueram doctrinam amplectuntur: quia Donatistas improbamus, qui finxerunt, ministerium eorum qui non sunt sancti, non esse efficax.

Improbamus & colluuiem Anabaptisticam, quæ finxit Ecclesiam uisibilem, in qua omnes sint sancti, Ac fatemur, de Ecclesia uisibili in hac uita sentiendũ esse, si-
Matt. 13 cut inquit Dominus Matth. 13. Simile est

regnum

regnum cœlorum ſagenæ miſſæ in mare, qua boni & mali piſces colliguntur. Sed tamen hi qui fiunt hoſtes ueræ doctrinæ, deſinunt eſſe membra huius uiſibilis congregationis, iuxta hoc dictum: Si quis aliud Euangelium docet, anathema ſit. Gal. 1

DE SACRAMENTIS.

DIſcernunt Eccleſiam à cæteris gentibus, & ritus quídam diuinitus inſtitutí, qui nominantur uſitatè Sacramenta: ut Baptiſmus, & Cœna Domini: quæ tamen non ſunt tantum ſigna profeſsionis, ſed multo magis (ut uetuſtas dixit) ſigna gratiæ: id eſt, ſunt cæremoniæ additæ promiſsioni Euangelij de gratia: id eſt, de gratuita remiſsiõe peccatorum, & de reconciliatione, & de totó beneficio redemtionis: quæ ita inſtituta ſunt, ut ſinguli eis utantur: quia ſunt pignora & teſtimonia, quæ oſtendunt, ad ſingulos pertinere beneficia in Euangelio promiſſa. Nam uox Euangelij generalis eſt. Hanc teſtatur hic uſus, pertinere ad ſingulos qui Sacramentis ututnur.

DE BAPTISMO.

Baptiſmus

BAptísmus est integra actio, uidelicet mersio, & uerborum pronunciatio: Ego baptizo te in nomine patris, & filij, & spíritus sancti. In his uerbis summam doctrinæ Euangelij comprehensam, sæpe enarramus. Ego baptizo te: id est, ego testificor hac mersione te ablui à peccatis, et recipi iam à uero Deo, qui est pater Domini nostri IESV Christi, qui te per filium IESVM Christum redemit, & sanctificat te spíritu sancto. In huius ueri Dei nomen, id est, inuocationem, te baptizo, quem agnosces & inuocabis, & discernes ab omnibus commenticijs numinibus: & certò statues tibi tribui beneficia, quæ in Euangelio promisit: te esse membrum Ecclesiæ Dei, quæ per filium redemta est, & sanctificatur à Spíritu sancto.

Hunc intellectum huius fœderis teneant hi, quorum ætas iam doctrinæ capax est: & hac testificatione confirmati, credant sibi remitti peccata, & se uerè esse membra Ecclesiæ Dei, & uera fide uerum Deum inuocent: sicut Abraham cogitans de circuncisione, intuebatur promissionem uenturi seminis, intelligebat se mem-

membrum esse Ecclesiæ Dei, & tolli maledictionem à se quoq; per hoc semen, de quo dictum erat in promissione: In semine tuo benedicentur omnes gentes. Gen. 12

Sic & Petrus docet, Baptismum esse stipulationem bonæ conscientiæ erga Deũ, per resurrectionem IESV Christi, qui est ad dexteram Dei. Nominatim ait esse stipulationem, qua Deus tecum fœdus facit, & te sanatis uulneribus tuæ conscientiæ recipit, & tu uicissim cum Deo facis fœdus, ut hunc uerum Deum inuoces, & credas te per filium Dei resuscitatum ex morte, & regnantem, saluari. 1. Pet. 3

Ita efficax est in te hic filius Dei, sedens ad dexteram æterni patris, sicut & Paulus inquit ad Galat. Qui baptizati estis, Christum induistis. Et dari Spiritum sanctum in baptismo, affirmat ad Titum, cum ait, Per lauacrum regenerationis, & renouationis per Spiritum sanctum. Et in Ioan. dicitur: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non potest intrare in regnum cœlorum. Gal. 3 Tit. 3 Ioan. 3

Docemus igitur, necessariũ esse Baptismum: & semel tantum baptizamus singulos,

los, sicut circuncisio semel tantum in singulis fiebat, sed doctrinam de significatione & fœdere mutuo utilissimam, sæpe commemoramus.

Retinemus & infantium baptismum: quia certissimum est, promissionem gratiæ ad infantes etiam pertinere, & ad eos tantum qui Ecclesiæ inseruntur. Quia de
Mar.10 his dictum est: Sinite paruulos ad me uenire, quia talium est regnum cœlorum. Et Origenes scribit in 6. cap. ad Rom. Ecclesiam ab Apostolis accepisse morem baptizandi infantes. Nec iudicamus hũc morem tantum ociosam cæremoniam esse, sed uerè tunc à Deo recipi & sanctificari infantes: Quia tunc inseruntur Ecclesiæ, ac ad tales promissio pertinet. Extant autem de hac re multa scripta in nostris Ecclesijs edita, quibus refutantur Anabaptistæ.

DE COENA DOMINI.

ET Baptismus, & Cœna Domini, sunt pignora & testimonia gratiæ, ut antea dictum est, quæ de promissione, & tota redemtione nos cõmonefaciunt, & ostendunt

dunt beneficia Euangelij ad singulos pertinere, qui his ritibus utuntur. Sed tamen hoc discrimen est: per Baptismum singuli inseruntur Ecclesiæ, sed cœnam Domini simul etiam uoluit Dominus esse neruum publicæ congregatiõis. Vult enim Deus ministerium Euangelij publicum esse, nõ uult in latebris tantum inclusam teneri Euangelij uocem, sed exaudiri eam: uult se agnosci & inuocari à toto genere humano. Ideo uult publicos & honestos essse congressus, & in his uult sonare Euangelij uocem, uult se ibi inuocari & celebrari. Vult etiam hos ipsos congressus, testes esse confessionis & seiunctionis Ecclesiæ Dei, ab aliarum gentium sectis & opinionibus.

Conuenit Ioannes Ephesi cum suo cœtu, & docet Euangelium, & usu Sacramenti totus cœtus ostendit se hanc doctrinam amplecti, & hunc Deum inuocare, qui Euangelium tradidit, & seiunctum se esse à Dianæ, Iouis, & aliorum idolorum cultoribus. Vult enim Deus conspici & audiri suam Ecclesiam in mundo, & uult seiunctam esse multis publicis signis à reliquis

liquis gentibus. Sic haud dubiè suos cœtus habuerunt primi patres, Adam, Seth, Enoch, Noë, Sem, Abraham: & deinceps politia Israël habuit multos ritus, ut seiunctio illa à gentibus esset conspectior.

Addidit etiam Dominus peculiarem
Mat.18 promissionem congregationi: Vbicunq; duo aut tres congregati sunt in nomine
Mat.18 meo, ero in medio eorũ. Item, Quicquid
Psa.149 petent consentientes, fiet eis. Et in Psalm. Laus eius in Ecclesia sanctorum.

Sintq; promissiones, in quibus Deus affirmat se Ecclesiam seruaturũ esse, eò dulciores, quia intelligimus eum publicum ministerium in cõgressibus honestis conseruare & restituere: sicut & in ipsis uerbis Cœnæ inclusa est hæc promissio, cum
Mat.26 iubet annunciari mortem Domini, & hãc Cœnam distribui donec uenerit.

Vt igitur reuerentia maior sit in huius Sacramenti usu, ueræ causſæ institutionis cogitentur, quæ ad publicam congregationem, & ad singulorum consolationem pertinent.

Prima causſa est: Filius Dei uult in publica & honesta congregatione sonare

uocem

uocem Euangelij. Huius congregationis uinculum uult esse hanc sumtionem, quæ summa reuerentia facienda est, cum ibi testimonium exhibeatur mirandæ societatis Domini & sumentium: de qua reuerentia Paulus loquitur, inquiens: Qui sumit indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini. 1. Cor. 11

Secunda, uult & concionem, & ipsum ritum prodesse ad conseruationē & propagationem memoriæ passionis, resurrectionis, & beneficiorum suorum.

Tertia, uult quemlibet sumentem hoc testimonio singulariter confirmare, ut statuat ad se pertinere beneficia Euangelij, cum concio sit communis: & hoc testimonio, hac sumtione ostendit te ipsius membrum esse, & te ablutum esse sanguine suo, & facere se hoc fœdus tecum: Manete in me, & ego in uobis: Item, Ego in eis, & tu in me. Ioan. 15

Quarta, uult hanc publicam sumtionem, confessionē esse, qua ostēdas, quod doctrinæ genus amplectaris, cui cœtui te adiungas. Vult & gratias agi publicè & priuatim in hac ipsa cęremonia, Deo æter-

no Patri, Filio, et Spiritui sancto, cum pro cæteris beneficijs, tum nominatim pro hoc immenso beneficio redemtionis & salutationis. Vult & ipsis Ecclesiæ membris inter sese uinculum esse mutuæ benevolentiæ. Ita multi fines concurrunt.

Harum maximarum caussarũ commemoratione inuitantur homines ad Sacramenti reuerentiam & usum. Et docemus, quomodo prosit usus. Apertè damnamus portentosum errorem Monachorũ, qui scripserunt, sumtionem mereri remissionem peccatorum, & quidem ex opere operato, sine bono motu utentis. Hæc Pharisaica imaginatio pugnat cũ dicto, Habac. 2 Iustus sua fide uiuet. Sic igitur erudimus Ecclesiam, accessuros ad Cœnam Domini oportere pœnitentiam, seu conuersionem afferre, & accensa iam fide in cogitatione de morte & resurrectione, & beneficijs filij Dei, quærere hic confirmationem huius fidei: quia in usu Sacramẽti fit testificatio, quæ ostendit, ad te quoq; pertinere beneficia filij Dei. Fit & testificatio, quòd te sibi membrum adiungat, & quòd sit in Ioan. 17 te, sicut dicit: Ego in uobis &c.

Mone-

Monemus etiam, ne existiment propter hoc opus, seu hanc obedientiam remitti peccata, sed ut fiducia intueantur mortem & meritum filij Dei, & resurrectionem eius. Et statuant propter ipsum nobis peccata remitti, & uelle eum hanc fidem hac commonefactione & testificatione confirmari. Cum hoc modo fides, consolatio, gaudium conscientiæ & gratiarum actio crescunt, prodest sumtio. Nec admittuntur ulli ad communionem, nisi prius à Pastore aut Collegis eius auditi sunt, & absoluti. In hac exploratione interrogantur & sæpe erudiuntur rudiores, de tota doctrina: & deinde absolutio promulgatur.

Docentur etiam homines, Sacramenta esse actiones diuinitus institutas, & extra usum institutum res ipsas non habere rationem Sacramenti, sed in usu instituto in hac communione uerè & substantialiter adesse Christum, & uerè exhiberi sumentibus corpus & sanguinem Christi: Christum testari quòd sit in eis, & faciat eos sibi membra, et quòd abluerit eos sanguine suo, sicut & Hilarius inquit: Hæc accepta

& hausta efficiunt, ut & nos in Christo, & Christus in nobis sit.

In ipso autem ritu seruamus morem usitatum uniuersæ Ecclesiæ ueteris, Latinæ & Græcæ. Non fiunt priuatæ Missæ, hoc est, tales in quibus non fiat distributio corporis & sanguinis Christi: sicut nec uetus Ecclesia aliquot seculis post Apostolos, tales Missas habuit, ut descriptiones ueteres apud Dionysium, Epiphanium, Ambrosium, Augustinum, & apud
1. Cor. 11 alios ostendunt. Et Paulus expresse iubet, simul fieri multorum communionem.

Itaq; in publica & honesta congregatione recitantur aut canuntur precationes, & symbolum, & lectiones distributæ in dies festos usitato more. Deinde fit concio de beneficijs filij Dei, & de aliqua doctrinæ parte, ut series temporum præbet argumentum. Postea recitat Pastor gratiarum actionem, & precationem pro uniuersa Ecclesia, pro potestatibus, et de præsenti necessitate: & orat Deum, ut propter filium, quem uoluit fieri uictimam pro nobis, remittat nobis peccata, & nos saluet, colligat & seruet Ecclesiam.

Deinde

Deinde recitat uerba Christi, de Cœnę institutione, & sumit ipse, distribuit sumentibus integrum Sacramentum: qui reuerenter accedunt, antea explorati & absoluti, & ibi suas preces ad publicas adiungunt. Ad extremum, rursus recitatur gratiarum actio.

Hunc ritum, & hanc communionem plurium, congruere cum scriptis Apostolorum, & cum consuetudine ueteris Ecclesiæ, ferè usq; ad Gregorij ætatem, norunt omnes, non prorsus ignari antiquitatis: quod cum ita sit, probanda, non improbanda est nostrarum Ecclesiarum consuetudo: sed aduersarij improbantes nostram consuetudinem, defendunt multos errores, alij magis tetros, alij nouis iam artificijs fucatos.

Multi ante hoc tempus scripserunt, fieri oblationem in Missa pro uiuis & mortuis, & mereri eam facienti & alijs remissionem peccatorum ex opere operato. Et hæc plurimorum persuasio fuit, & adhuc est similis Pharisaicæ & Ethnicæ. Nam eodem modo Pharisæi & Ethnici somniabant, se ex opere operato mereri sibi &

alijs remissionem peccatorum, pacem, & alia multa bona. Aut etiamsi qui minus cœci uerecundius loquebantur, & dicebant mereri ea non sine bono motu sacrificantis, tamen sacrificia ipsa fingebant esse merita & precium. Hac opinione cumulabantur sacrificia, et crescebant aucupia quęstus. Talis est Missarum mercatus, & prophanatio Cœnæ Domini, ferè in toto orbe terrarum.

Vult autem Deus, uitiosos cultus taxari & aboleri. Ideo uocem diuinam simpliciter & uerè proponimus, quæ errores illos damnat. Ac toto pectore affirmamus coram Deo & tota Ecclesia in cœlo & in terra, tantum fuisse unicum sacrificium propiciatoriũ, seu quo ira æterni patris aduersus genus humanum placata est, scilicet, Totam filij Dei Domini nostri Iesu Christi crucifixi & resuscitati
Ioan. 1 obedientiam. Hic unicus est agnus, qui tollit peccata mundi. De hoc unico sacrí-
Heb. 10 ficio dictum est Hebr. 10. Vnico sacrificio consummauit in perpetuum eos, qui sanctificantur.

Et hoc sacrificium singulis sua fide applica-

plicatur, cum audiunt Euangelium, & Sacramentis utuntur, ut Paulus inquit: Quē posuit propiciatorem in sanguine per fidem: Et iustus fide sua uiuet: & in 1. Pet. 1. Sanctificati spiritu, ad obedientiam & consperſionem sanguinis IESV Christi. Cætera sacrificia in ueteri Testamento fuerunt typica, de quibus suo loco copiosius dicitur. Et nequaquam merebantur remissionem peccatorum: & omnes iusticiæ sanctorū omnibus temporibus, fuerunt, sunt, et erunt sacrificia laudis, seu εὐχαριστικὰ, quæ non merentur facienti aut alijs remissionem, sed sunt cultus debiti in singulis, & placēt propter mediatorem & summum sacerdotem filium Dei, ut dicitur ad Hebr. Per ipsum offerimus sacrificium laudis semper Deo. Hanc esse immotam & æternam ueritatem, manifestissimum est. Rom. 3 Hab. 2 1. Pet. 1 Heb. 13

Quòd uerò citātur contra tam claram lucem ueritatis, Centones, quos nominant Canones Missæ, etiam manifestum est dissimiles esse Canones, Græcos & Latinos. Et Grecos ipsos dissentire inter sese de re maxima, & in Latino Canone appa

ret paulatim assutas esse lacinias ab ignotis autoribus.

Vetus Ecclesia utitur nominibus sacrificij & oblationis, sed intelligit totam actionem, precationes, sumtionem, recordationem, fidem, confessionem, & gratiarum actionem. Hæc tota actio interior & exterior, in quolibet conuerso ad Deum, & in tota Ecclesia, est reuera sacrificium laudis, seu εὐχαριστικὸν, & λογικὴ λατρεία. Et
Ioan. 4 cum inquit Dominus: Veri adoratores adorabunt patrem in spiritu & ueritate, affirmat, in nouo Testamento non præcipi externa sacrificia, quæ fieri necesse sit, etiamsi in corde nulli sint motus spiritus sancti, sicut in lege necesse erat cæremoniam paschatos seruari.

1. Cor. 11 Sed de Cœna Domini dicitur, Probet se unusquisq; &c. Ita prodest utenti Cœna Domini, cum affert pœnitentiam & fidem, & non prodest ei alienũ opus. Præterea de mortuis manifestum est, totum hoc spectaculum pugnare cum uerbis institutiõis Cœnæ, in quibus dicitur, Accipite, manducate &c. Hoc facite in mei recordationem. Quid hoc ad mortuos,

uel

uel absentes? Et tamen in magna parte Europæ plurimum Missarum fit pro mortuis. Magna multitudo etiam prorsus ignorans, quid agat, legit Missas propter mercedem.

Cum autē hęc omnia manifestè sint impia, facere oblationem, ut loquuntur, ut mereatur uiuis & mortuis: aut facere nescientem, quid agat: horribiliter peccant qui hæc scelera retinent & defendunt. Et cum ritus extra usum institutū non habeat rationem Sacramenti, qualis ibi fiat idolorum cultus, cogitent pij & eruditi.

Est & manifesta prophanatio, partem Cœnæ Domini circumgestare, & adorare: ubi prorsus transfertur pars ad usum toto genere diuersum ab institutione, cū textus dicat: Accipite, manducate: cum quidem & recens sit hoc spectaculum.

Postremò, quales sunt mores plurimorum sacrificulorū & monachorū in tota Europa, qui non curant hoc dictum: Probet se unusquisq;. Item: Quicunq; indignè sumit, reus erit corporis & sanguinis Domini. Hæc cuiq; per se nota sunt. 1. Cor. 11

Etsi autem Pontifices & hypocritæ, qui præsti-

præstigias quærunt ad hęc mala stabilien da, rident has querelas, tamẽ certissimum est, Deũ horribiliter irasci his scelerib⁹: sicut in Israël irascebatur sacrificiorum prophanationibus. Et uidemus iræ exem pla manifesta, tot regnorum ruinas, uasta tionem orbis terrarum quam faciũt Tur cæ, confusiones opinionum, & multas tri stissimas dissipationes Ecclesiarum.

Te autem fili Dei, Domine IESV Christe, crucifixe pro nobis & resuscita te, summe sacerdos Ecclesiæ tuæ, ueris ge mitibus oramus, ut propter tuam & æter ni patris tui gloriam, deleas idola, errores & abominationes: & sicut ipse precatus es, sanctifices nos in ueritate tua, & in pec toribus plurimorum accendas lucem Eu angelij tui, & ueram inuocationem et cor da nostra ad ueram obedientiam flectas, ut grati te in omni ęternitate celebremus.

Omnium angelorum & hominum elo quentiam superat magnitudo peccato rum, quę prophanatio cœnæ Domini tot iam seculis parit. Et nos, cum par oratio tantæ rei nulla esse possit, breuiores su mus: & in hoc ingenti dolore filium Dei ora=

oramus, ut ipse hæc mala emendet: & simul ad declarationem copiosiorem nos apud eos offerimus, qui eam audire uolunt. Sed in hac quæstione præcipuè fieri cernimus hoc, quod ait Salomon: Perinde facere canentem carmina prauo cordi, ac si acetum fundat supra nitrum.

Has de sacrificio persuasiones, sciunt aduersarij neruos esse suæ potentiæ & opum. Ideo cõtrariam orationem audire nolunt. Quidam astutè iam lenire absurda discunt. Non est inquiunt, meritum oblatio, sed applicatio: struunt insidias uerbis, & eosdem abusus retinent.

Diximus autem antea, unumquemlibet fide sua facere sibi applicationem sacrificij Christi, et cum audit Euangelium, & cum utitur Sacramentis. Et scriptum est: Probet unusquisq; se ipsum. Non igi- 1. Cor. 11
tur sentit Paulus, cæremoniam alteri non utenti prodesse. Et filius Dei ipse sese obtulit, ingrediens in sanctum sanctorũ: id est, in arcanum consilium diuinitatis, cernens uoluntatem æterni patris, & ingentem iram sustinens, & causas huius mirandi consilij intelligens. Hæ res magnæ

signifi-

Heb. 9 Esa. 53 significantur, cum dicit textus ad Hebræos: Seſe obtulit. Et cum inquit Eſaias: Ponet animam ſuam hoſtiam pro peccato. Quid igitur nunc intelligunt ſacrificuli, qui dicunt ſe offerre Chriſtum? nec antiquitas hoc modo locuta eſt.

Sed atrociſſima oratione nos accuſant: dicunt nos delere iuge ſacrificium: ſicut faciebat Antiochus, qui typus eſt Antichriſti. Reſpondimus etiam antea, nos retinere totum ritum Eccleſiæ Apoſtolicæ: & iuge ſacrificium eſt, ſonare doctrinam incorruptam Euangelij, & rectè in-
Ioan. 4 uocare Deũ: deniq; ut Dominus inquit, eſt adorare patrem in ſpiritu & ueritate. Complectimur etiam hic uerum uſum ſacramentorum.

Hæc omnia cum fideliſsimè retineamus, ſumma reuerentia retinemus iuge ſacrificium: illi abolent, qui ueram inuocationem & ipſam cœnam Domini multis modis corrumpunt, qui iubent inuocare homines mortuos, qui Miſſas uenales habent, qui iactitant ſe oblatione ſua alijs mereri, qui doctrinæ de pœnitentia & remiſsione peccatorum multos tetros erro-

res

res miſcent: qui iubent dubitare agentes pœnitentiam, an ſint in gratia, qui libidinibus & idolis Eccleſiam polluunt. Hi ſunt Antiochi ſimiles, non nos, qui obedire filio Dei ſtudemus, dicenti: Si quis Ioan. 14
diligit me, ſermonem meum ſeruabit.

Poſtremò & de uſu integri Sacramenti pauca quædam dicenda ſunt.

Remoueatur ſophiſtica à iudicijs Eccleſiæ. Norunt omnes, cœnam Domini ita inſtitutam eſſe, ut detur populo integrum ſacramentum, ſicut ſcriptum eſt: Bibite ex hoc omnes. Nota eſt & conſuetudo ueteris Eccleſiæ, Latinæ & Græcæ. Ideo fatendum eſt, prohibitionem unius partis iniuſtam eſſe. Legitima hominum teſtamenta uiolare iniuſtum eſt: cur filij Dei teſtamentum, ſanguine ipſius obſignatum, Epiſcopi uiolant?

Dolendum eſt autem, tantam eſſe impudentiam quorundam, ut contra hoc grauiſsimum argumentum fingant ſophiſmata, ad ſtabiliendam prohibitionem: quorum refutationem in re manifeſta omittimus.

DE

DE POENITENTIA.

DEI beneficio hæc pars doctrinæ in primis magna perspicuitate in nostris Ecclesijs illustrata est, cum Sententiarij eam inextricabilibus labyrinthis inuoluerint. Primum clarè damnamus Catharos & Nouatianos, qui finxerunt, nec labi posse electos in delicta contra conscientiam, nec lapsos post emendationem recipiendos esse. Et extant nostræ refutationes contra hos furores.

Nolumus autẽ de uocabulo pœnitentiæ serere λογομαχίας. Si quis mauult, utatur nomine conuersionis, quo & Prophetæ sæpe usi sunt. Libenter etiam retinemus usitatum uocabulum contritionis: & dicimus partem pœnitentiæ seu conuersionis primam, esse contritionem, quę est, uerè expauescere agnitione iræ Dei aduersus peccata, & dolere quòd Deum offenderimus, Et dicimus in his qui conuertuntur, aliquos tales ueros pauores & dolores esse oportere, nec agere pœnitentiam eos, qui manent securi & sine dolore,
2. Cor. 7 ut 2. Corint. 7. Contristati estis ad pœni-
Ezc. 20 tentiam. Et Ezech. 20. Et displicebitis uobis in

bis in conſpectu ueſtro, agnoſcetis uos dignos eſſe pœna & exitio. Et hi ueri dolores ſunt ſenſus iræ Dei, ut ſuo loco copioſius dicitur.

Hic autem taxamus aduerſarios, qui fingunt contritiõem mereri remiſsionem peccatorum, & oportere contritionem ſufficientem eſſe. In utroq; errore magnæ tenebræ ſunt. Nam remiſsio datur propter mediatorem gratis, & quę poteſt eſſe contritio ſufficiens? Imò quo magis creſcit dolor ſine fiducia miſericordiæ, eò magis corda fugiunt Deum, & ſuſtinere nulla natura hanc magnitudinem doloris poteſt, de qua dicitur: Sicut leo contriuit omnia oſſa mea. Sed illa otioſa ſomnia ſcriptorum, oſtendunt in ipſis & uitæ ſecuritatem, & inſcitiam Euangelij. Eſa. 38

Fiunt autem hi ueri dolores, cum arguitur peccatũ (ut in Euangelio oſtenditur) contemtus filij Dei: Spiritus arguet mundum de peccato, quòd nõ credunt in me. Et uoce legis moralis arguuntur alia peccata, ut inquit Paulus: Per legem cognitio peccati. Ioan. 16 Rom. 3

De confeſsione priuata facienda paſtoribus,

ribus, affirmamus ritum priuatæ absolutionis in Ecclesia retinendum esse: & constanter retinemus, propter multas graues causas. Sed simul docemus, non præcipiendam neq; postulandam esse enumerationem delictorum in illo priuato colloquio: quia nec diuinitus mandata est illa delictorum recitatio, nec possibilis est, & adducit pias mentes in dubitationem, & fidem languefacit.

Magis uerò hoc taxamus, quòd nusquã aduersarij in doctrina de pœnitentia uel conuersione, mentionem faciunt fidei iustificantis, de qua suprà dictum est: qua sola uerè accipitur remissio peccatorum, & cor in sensu irę Dei erigitur, & liberamur ex doloribus inferorum, sicut scriptũ est:
Rom 5 Iustificati fide pacem habemus. Sine hac fide, dolores fiunt pœnitẽtia Saulis, Iudæ, Orestis, & similium in Tragœdijs.

Nec docent Euangelium, sed legem & humanas traditiones aduersarij, hanc fidem uel omittentes, uel etiam oppugnantes. Cum autem in uera conuersione fiant hæ mutationes, mortificatio & uiuificatio, ut Rom. 6. & sæpe aliàs dicitur: docendi

cendi causſa distribuimus conuersionem, uel pœnitentiam, in tria membra: in Contritionem, Fidem, & nouam Obedientiã. Nam has res complectitur uera conuersio, ut uox diuina, & uera Ecclesiæ experientia ostendunt.

Nec tamen de modis loquendi, aut numero partium cõtentiones mouemus, sed res necessarias in conspectu omnibus esse uolumus. Et maximè necessarium est Ecclesiæ extare doctrinam, ueram, planam, maximè perspicuam de tota conuersione, quæ quidem & in concionibus diuinis summa perspicuitate, & sine ullis labyrinthis sæpissimè repetita est, ut Baptista & Christus inquiunt: Agite pœnitentiã, & credite Euangelio. Item, Agite pœnitentiam: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Et Paulus Rom. 3. Omnes carent gloria Dei. Hic de contritione concionatur, postea de remissiõe: Iustificamur autem gratis, ipsius gratia, per redemtionem in Christo per fidem. Mat. 3 Ioan. 1 Rom. 3

Necesse est igitur, in doctrina de conuersione, seu pœnitentia, fieri mentionem fidei. Nec satis est quòd dicunt aduersa-

rij se quoq; de fide loqui, & hanc anteire pœnitentiã. Loquuntur enim de notícia doctrinæ: Credo remíssionem peccatorum, scilicet, alijs dari, sícut & diaboli norunt symbolum: sed Euãgelium postulat hanc ueram fidem, quæ est fiducia míseri cordíæ propter filium Dei promíssæ, & acquiescens in filio Dei, quæ inquit: Credo remíssionem peccatorum mihi quoq; dari, & quidem gratis, nõ propter meam contrítionem, non propter ulla mea merita, sed propter filium Dei, qui immensa bonitate & sapientia diuinitatis constitutus est mediator & propíciator.

Scio mandatum Dei esse immutabile, ut singuli in his doloribus statuant se certò propter eum recipi. Hæc est propria uox Euangelij, hoc decretũ ex sinu æterni patris prolatum est per filium, & sanguine & resurrectione eius obsignatum est. Huic uoluntati & decreto nolle assentiri, est contemnere filium Dei. Et de hoc
Ioan.3 peccato inquit Ioannes: Qui non credit filio, manebit ira Dei super eum. Sed qui credit sibi remitti peccata propter hunc mediatorem, iam certò recipit remíssionem

nem peccatorum, propter Christum, qui efficax est in eo, uiuificat & sanctificat eũ Spiritu suo sancto: & reconciliatus iam, certò reputatur iustus, propter mediatorem, & est hæres uitæ æternæ.

Hanc necessariam consolationem in doctrina de conuersione uel omittere, uel corrumpere, uel improbare, est manifestè delere Euangelium.

De hac fide & commonefacere nos absolutio debet, & eam confirmare. Sicut confirmabatur Dauid, audita absolutione, Dominus abstulit peccatũ tuum, Ita 2. Reg. 12
tu scias uocem Euãgelij tibi quoq; annunciare remissionem, quæ in absolutione tibi nominatim proponitur. Non fingas, nihil ad te pertinere Euãgelium, sed scias ideo editum esse, ut hoc modo saluentur homines fide amplectentes Euangelium: & mandatum Dei æternum & immotum esse, ut ei credas, Qui non hac fide amplectitur Euangelium, sed manet in dubitatione, frustra audit absolutionem.

Cum hac consolatione corda uiuificantur, & sunt iam domicilium Dei, certè & nouam obedientiam incoari necesse est,

ut suprà dictum est. Ac redire ad scelera, est excutere Deum, & rursus amittere iu-
1.Ioan.3 sticiam & uitam, sicut Ioan. inquit: Qui facit iusticiam, iustus est: Qui facit peccatum, ex diabolo est.

Recitauimus autem suprà, summam doctrinæ de noua obedientia.

DE SATISFACTIONE.

QVale uerò chaos sit doctrinæ de Satisfactionibus, quas nominant opera indebita, indicta ab Ecclesia, longum esset recensere, & pauci ante hęc tempora intellexerunt. Non dubitamus autem, in Ecclesijs nostris & totam hanc partem uerè & perspicuè expositam esse. Fuit mos primis patribus, eos qui homicidijs, idolis, aut incestis libidinibus polluti fuerũt, arcere à sua consuetudine, & præcipuè à sacrificijs. Hunc morem & Synagoga retinuit, & retinuerunt in Asia & Græcia, aliæ gentes non prorsus efferæ. Interea polluti uagabantur, circundati signis reatus: ut uagati sunt Orestes, Adrastus, & alij multi. Hunc morem initio & Ecclesia retinuit. Pollutos arcebat à communione.

ne. Deinde agentes pœnitentiam, ut intel ligi posset, serio eos petere ueniam, & ut exemplum alijs prodesset, non subito reci piebat, sed aliquot diebus absolutio diffe rebatur, ut publicè petentes conspicerentur. Ita Corinthius incestus arcetur, & po stea non sine deliberatione recipitur. 1. Cor. 5

Hic totus mos exempli caussa institutus est, & politicus est, nihil omnino perti nens ad remissionem peccatorum. Creuit autem deinde superstitione, ut indicerentur ieiunia, abstinentia à coniuge multis annis. Hæc onera cum nimiũ creuissent, Episcopi rursus ea laxarunt. Hæc laxatio talium rituũ, nominabatur Indulgentia.

Harum rerum historiã cum monachi non considerarent, finxerunt fieri compensationem pœnę æternæ in pœnas purgatorij, & in alias pœnas huius uitæ. Et addiderunt, satisfactiones indici ab Eccle sia, ut illæ pœnæ mitigentur. Et quidem oportere satisfactiones esse opera non debita lege Dei. Has fabulas monachorum, quas ne ipsi quidem intellexerunt, reijcimus, & retinemus regulas firmissimas: Pœnæ æternæ simul cum culpa remittun

tur propter filium Dei, non propter ullas
Hoſ. 13 noſtras compenſationes, iuxta illud: O mors, ero mors tua: ô inferne, ero peſtis
Rom. 5 tua. Item: Iuſtificati fide, pacem habemus.

Secundò: Dicimus opera indebita, de quibus iſti loquũtur, non eſſe cultus Dei, aut compenſationes, ſed pertinere ad hoc
Mat. 15 dictum: Fruſtra colunt me mandatis hominum. Et certè poteſtas clauium non habet mandatum indicendi tales pœnas.

Dicimus etiam, hanc applicationem Indulgentiarum, qua Papa alijs applicat merita ſanctorum, commentitiam eſſe: & Indulgentias olim nihil aliud fuiſſe, niſi laxationes Canonum, quæ nihil pertinebant ad eas compenſationes, de quibus monachi loquuntur.

Aliud autem eſt, loqui de ſatisfactione debita: ut de reſtitutione furti, uſurarum, alienæ coniugis, famæ. Hæc reſtitutio eſt opus debitum, pertinens ad no-
Eph. 4 uam obedientiam, ut Paulus inquit: Qui furatus fuerat, iam non furetur. Qui retinet alterius coniugem, nec contritionem, nec fidem, nec nouam obedientiam habet. Nec miſcenda ſunt illis nænijs ſatisfactio-

tisfactionum Pontificiarum, præcepta Dei de restitutione debita, quam dicimus esse faciendam.

Fatemur & hoc, plurimas horrendas pœnas in hac uita uagari per Ecclesiam, per imperia, per familias, propter certa delicta multorum hominum, etiam electorum: ut seditio mota contra Dauidem, non leuiter afflixit totam illam politiam, & multas sanctas familias.

Discernimus igitur pœnam æternam, & pœnam huius uitæ. Et dicimus, pœnã æternam, tantum propter filium Dei remitti, cum fide iustificamur & uiuificamur. Etsi autem & pœnæ temporales, præcipuè propter filium Dei mitigantur, qui est umbraculum Ecclesiæ, quia magnitudinem iræ Dei hæc infirma natura sustinere non posset, sicut Daniel orat: Propter Dominum exaudi nos, & respice nostrum exilium &c. Dan. 9

Tamẽ & hoc docemus, propter ipsam conuersiõem quoq; mitigari pœnas: quia in sanctis promissiones legales additæ operibus, non sunt irritæ, sed habent sua præmia: qualis est, Date, & dabitur uobis.

1.Cor.11 Et cum Paulus inquit: Si iudicaremus nos ipsi, non iudicaremur. Loquitur de tota pœnitentia, non de illis uanissimis umbris, quas disputant etiã ualere si quis relapsus sit in peccatum mortale.

Excogitantur autem in hac materia nouæ prestigiæ. Fatentur satisfactiones non esse compensationes, sed dicunt admittendas esse satisfactiones castigatorias, sicut 1.Cor.5 Paulus Corinthium punit. Ea castigatio erat excommunicatio, et fatemur reos manifestorum scelerum, legitimo iudicio & ordine excommunicandos esse, nec est inane fulmen iusta excommunicatio.

Sed tamen potestas Ecclesiæ non punit ui corporali, carcere, aut inedia, tantum pronunciat sententiam. Carcer & supplicia publica ad politicos gubernatores pertinent.

Tanta est autem peruersitas quorundam, ut quanquã euidentia ueritatis conuinci se intelligant, tamen quærant sophismatum ludos, ne si cederent, prodidisse socios existimentur. Deus, qui est inspector cordium, scit nos simplici studio ueritatem quæsiuisse.

DE

DE CONIVGIO.

SEmper in sola Ecclesia Dei mansit incorrupta ueritas de Coniugio. Scit enim Ecclesia, Deum in genere humano uagas libidines seuerissimè prohibere, & uelle intelligi & præstari castitatem, sicut ipse eam ordinat, ut ipsum quoq; sciamus mentem puram & castam esse: & à diabolis discernamus, qui odio Dei delectantur confusionibus libidinum. Et hanc infirmam naturã hominum impellunt, ut horribiliter contaminetur.

Quare & ubiq; Ethnici quædam tetra exempla admiserunt, & semper hæretici portentosas opiniones de coniugio sparserunt, ut narrant Clemens Alexandrinus & Epiphanius. Et magnam deformitatem in hac extrema mundi senecta fecerunt Turcici mores, & lex Papæ de cœlibatu. Affirmat autem Paulus, signum esse malorum spirituum, prohibere coniugia. 1. Tim. 4.

Quare summa cura doctrinam Dei de coniugio incorruptam conseruamus, & Dei beneficio magistratus politici in sua gubernatione iudicia coniugiorum instituerunt & tuentur: & seuerè puniunt scelera

lera pugnantia cum lege Dei: & sciunt mandato diuino præcipi sibi curam tuendæ castitatis, & coniugij. Tenemus autem ueram definitionem, mandatis diuinis & consuetudini Ecclesiæ Apostolicæ congruentem.

CONIVGIVM, est legitima & indissolubilis coniunctio tantum unius maris & unius fœminæ, obseruanda propter mandatum Dei, qui uult hoc modo consociatum esse genus humanum, & castitatem intelligi, & non uagari libidines.

Hunc ordinem sanxit Deus initio, in
Gen.2 hoc dicto: Erunt duo in carnem unam, ui delicet unicus mas, & unica fœmina inse parabiliter iuncti. Et rursus sancita est
Mat.19 hæc prima norma à Christo, Matth.19. Vt autem sit legitima coniunctio, seruamus personarũ discrimina immutabiliter: Ne concedatur commistio personarum, quibus iure diuino non concessa est commistio. Seruantur & regulæ Iuris Canonici, de alijs propioribus gradibus, ut extant ordinationes graui deliberatione traditæ Consistorijs.

Scimus autem uoluntatem Dei esse, ne prohi-

prohibeatur coniugiũ ullis personis, quæ sunt idoneæ ad coniugium: & quæ extra coniugium non uiuerent sine periculo conscientiæ, sicut Genesis 2. Matth. 19. 1. Corint. 7. scriptum est. Ideo conceditur apud nos coniugium sacerdotibus, & personis alijs, quæ piè in coniugio uiuere malunt, quàm in cœlibatu habere saucia- tas conscientias, ne Deum inuocare & piè uiuere possint. *Genes. 2* *Matt. 19* *1. Cor. 7*

In desponsationibus, etiam iuxta uete- ra iura, parentum consensum, accedere uolumus, cum probabili ratione parentes mouentur. De diuortijs firmissimè tene- tur regula: Peccare eos, qui uel adulterio, uel desertione initium faciunt distractio- nis, & adulteri & adulteræ: & desertores & desertrices condemnamus uoce docen tium in Ecclesijs, & iudcium in Consisto rijs, & à magistratibus seuerè puniuntur.

Sed personæ innocenti, cum re cogni- ta pronunciatur esse libera, non prohibe- tur coniugium, ut Deum inuocare & piè uiuere possit. Cum enim expresse Domi- nus liberet personam innocentem, Matt. 19. cum altera polluta est adulterio, intel- *Matt. 19*

ligenda

ligenda est liberatio, non tantum nomine, sed re: & Paulus eodem modo loquitur, in casu desertionis. Hæc nostra consuetudo, & cum ueteri Ecclesia congruit. Cæteræ leges in Consistorijs nostris congruunt cum iure Canonico, & populo rectè proponimus totam doctrinam de coniugio & de castitate.

Affirmamus peccata esse damnata à Deo, mortalia, & expellentia Spiritum sanctum, omnes commistiones, seu seminis effusiones extra coniugium: & multas tristes pœnas in hac uita uagari per genus humanum propter libidines, sicut
Heb. 13 scriptum est: Scortatores & adulteros iudicabit Deus. Et de his pœnis extat com-
Leu. 18. minatio, Leuit. 18.

Castitatem uerò nominamus, & in uita cœlibe puritatem, & seruare iura coniugij: Et coniugium, ut antea descripsimus, affirmamus esse societatem à Deo institutam et sancitã, & placere Deo hanc ipsam societatem & officia uitæ coniugalis: & damnamus fanaticos omnes, Basilidem, Tacianum, Carpocratem & alios, quorum alij alijs modis uel damnarunt coniugium,

gium, uel tetras confusiones approbauerunt. Damnamus & legem Pontificiam, quæ prohibet sacerdotibus coniugia, & causſam præbet exitij magnæ multitudini hominum, & ob eandem causſam uota cœlibatus in ijs improbamus qui nõ sunt idonei ad uitam cœlibem, quia hęc omnia pugnant cum decreto diuino: Dixit Dominus, Nõ est bonum homini esſe solum. Dixit, id est, sua inenarrabili sapientia decreuit, genus humanum hoc modo condere, ut ex societate maris & fœminæ propagetur. Et duos condidit, ut essent Ecclesia: & sanxit has metas, ne uagarentur libidines. Vult enim intellectum castitatis esſe in genere humano. Gen. 2

Hæc cum dixerit ac decreuerit Deus, dicunt contrarium, Tacianus, Papa, Monachi: qui cum prohibent coniugium, causſam præbent multis hominibus, alioqui ad uirtutem idoneis, cumulandi multa & horrenda peccata, propter quæ plurimi in æternum exitium ruunt, & ira Dei aduersus totum genus humanum magis irritatur.

Lex humana pugnans cum decreto diuino,

uino, & ipso Dei opere in creatione instituto & condito: deinde & cum præceptis diuinis, & quæ fons est magnorum scelerum, propter quæ & multi pereunt, & ira Dei magis accenditur, imò quam legem Spiritus sanctus oriri à diabolo affirmat, nequaquam Ecclesiæ imponenda est, sed omnium piorum consensu abolenda est.

Non rarò autem his triginta annis accidit, ut sacerdotes, quorum mores inculpati fuerunt, & modesti, præcipuè propter coniugium, interfecti sint. Ita diabolus suam legem etiam parricidijs stabilire conatur: & habet organa, scriptores impudentissimos, Eccium, Fabrum, Pygium, qui expresse scripsit, minus peccare sacerdotem si sit mœchus, quàm si ducat uxorem. Talia scribi & dici ab ijs, qui nominari Christiani uolunt, indignum est.

Vident sapientes, in hac mundi senecta & naturam hominum languidiorem esse, & paulatim maiores disciplinæ laxationes & cõfusiones fieri, & semper ante excidia urbium & ruinas regnorum proximè anteceßit licentia in hoc genere. Ideo gubernatores debebant esse uigilantiores

& se-

& ſeueriores in tuenda diſciplina, in muniendis coniugij legibus, in puniendis & prohibendis uagis libidinibus: de qua re extare noſtras commonefactiones ad omnem poſteritatem gaudemus.

Simul etiam oramus filium Dei, Dominum noſtrum IESVM Chriſtum, cuſtodem Eccleſiæ uerè amantem caſtitatis, ut Spiritu ſuo caſto in plurimorum cordibus accendat caſtitatem, & flectat mentes gubernatorum ad ſalutaria conſilia, et reprimat diabolum, flammas libidinum accendentem, & impediat ne turpia exempla latè uagentur.

Expaueſcant omnium piorum animi & pectora, cum tetra & horrenda exempla ethnica legunt, uel audiunt, quæ quidem deinceps & cœcitas in mentibus, & alij furores exitioſi totis gentibus comitati ſunt, ut in hiſtorijs omnibus obuia ſunt exempla.

Scedaſi filias duo Spartani ſtupratas in puteum abiecerant: poſtea quaſi in illo ipſo ueſtigio trucidatus eſt exercitus Laconicus, & imperij mutatio facta eſt. Sed multa ſunt omnium ætatũ exempla. Me-

minimus ipsi, Episcopos aliquot præstantes nobilitate & ingenijs, in adulterijs interfectos esse.

Sed oramus filiũ Dei, ut ob hanc ipsam causſam plurimos custodiat, & ad castitatem flectat, ut à pluribus rectè inuocari possit. Quæ uero pro defensione cœlibatus ab aduersarijs citãtur, perinde ad causſam accommodata sunt, ut quod Tacianus citabat, ex Euangelio secundum Aegyptios dictum Christi ad Salomen: Veni soluere opera mulieris. Id interpretabatur Tacianus, Veni soluere, id est, abolere coniugium, cum Christi uerba loquerentur de Heuæ lapsu, & miserijs secutis eum
1. Ioan. 3 lapsum, sicut & Ioannes scribit: Venit filius Dei, ut destruat opera diaboli.

DE CONFIRMATIONE ET VNCTIONE.

NOtum est, formas cõsecrandi oleum, magicas & execrandas esse: ideo nec unctiones illę, in quibus usus est eius olei, tolerandæ sunt. Et uetustas hos ritus longè aliter exercuit, quàm nunc exercentur. In ritu confirmationis, fiebat exploratio doctri-

doctrinæ, in qua singuli recitabant summam doctrinæ, & palàm profitebantur se improbare furores Ethnicos & hæreticos, & uelle se esse & manere ueræ Ecclesiæ membra, & non discessuros à uera sententia, quam tunc profitebantur.

Hic mos erat utilis ad erudiendos homines, & retinendos in uera agnitione Dei. Ac in Ecclesijs nostris similia fiunt in catechesi iuniorum, & in priuata confessione, in qua pastores doctrinam populi explorant.

Sed ritus confirmationis, quem nunc Episcopi retinent, quid est nisi inanis umbra? Præterea Vnctio, quæ nunc extrema nominatur, fuit olim medicatio, ut ex Iacobi epistola perspicuũ est. Nunc spectaculum est plenum superstitionis. Dicunt remitti peccata, per istas unctiones: & addunt inuocationem mortuorum, quam etiam necesse est improbari. *Vnctio.* *Iacobi 5*

Ideo hi ritus non seruantur in nostris Ecclesijs, nec ante hæc tempora Ecclesia sensit esse necessarios. Cæterum pro ægrotis fiunt publicè & priuatim piæ precationes, sicut promisit Deus se etiam corpora

les ærumnas petentibus mitigaturum es-
Psal. 49 se, iuxta illud: Inuoca me in die tribulatio
nis, & ego eripiam te.

Fiunt & funera honesta cõgregatione, & pijs commonefactionibus, & canticis.

DE TRADITIONIBVS, ID EST, RITIBVS IN ECCLESIA INSTITVTIS, AVTORITATE HVMANA.

NAtura rationalis ordinem intelligit, & intellectus ordinis non obscurum testimonium est de Deo, nec uiuere homines sine aliqua distinctione temporum, locorum, operarum, quietis possunt, sicuti in familijs uidemus oportere distincta esse tempora laborum, quietis, cibi, somni, & optima quæq; natura, in tota uita maxi-
1. Cor. 14 mè est amans ordinis. Ac iubet Paulus omnia in Ecclesia fieri decore & ordinè.

Fuit igitur semper, inde usq; ab initio generis humani, ordo aliquis publicorũ congressuum: fuit aliqua temporum & aliorum quorundam rituum distinctio, haud dubiè plena grauitatis & elegantiæ, apud illa excellentia lumina generis humani,

mani, quando in eodem horto aut tugurio consederunt Sem, Abraham, Isaac, & horum familiæ: & audita concione Sem, de uero Deo, de filio Dei, de distinctione Ecclesiæ, & aliarũ gentium, postea simul fecerunt inuocationem.

Quanquam igitur esse ritus aliquos honestos ordinis causſa oportet, tamen homines proni ad superstitionem facilè deprauant hos ritus, affingunt tales obseruationes esse merita remissionis peccatorũ, & iusticiam coram Deo: uertunt signa in numina, sicut multi statuis tribuerunt numen, & multi uel superstitione uel tyrannide cumulant ritus: ut superstitio in Ecclesia auxit ritus satisfactionum, ut nominant. Nabuchodonosor, Antiochus, quia iudicant consensum in religione prodesse ad regni concordiam & tranquillitatem, cultus instituũt, quos pariter à subditis obseruari uolunt.

Ibi non superstitione, sed tyrannide nouæ leges & noua numina proposita sunt. Hæc ita fieri in genere humano, turbari & mutari ueras & falsas religiones uidemus, & causſas miramur, cur non

ſtanter perſeuerent homines in ueritate à Deo monſtrata.

Sed uox diuina affirmat, à diabolis impelli homines, ut à Deo deficiant: & natura hominum cœca, curioſa, leuis, amat ludos uariarum opinionum.

Aduerſus hæc magna mala, præmunit & confirmat Eccleſiam Deus: & certam doctrinam tradit, quæ quidem comprehenſa eſt in libris Prophetarum, & Apoſtolorum, & Symbolis. Quare neceſſe eſt conſiderare, quales ſint leges ſeu ritus, & unde ſint.

Eſt igitur PRIMA Regula: Nulli creaturæ, non angelis, non hominibus, non regibus, non Epiſcopis licet condere leges, aut ritus pugnantes cum uerbo Dei. Vt horribiliter peccauit Rex Babylonicus, quanquam excellens ſapientia & uirtute, iubens adorari ſtatuam. Et peccant omnes homines, qui talibus edictis aut legibus obtemperant: ſicut Heua peccabat, diſcedens à mandato diuino propter diaboli mendacium. Sed uniuerſaliter Regula ſeruanda eſt: Oportet Deo magis obedire, quàm hominibus. *Actor. 5*

Talia

Talia sunt edicta, quæ præcipiunt inuocari homines mortuos, aut amplecti falsam doctrinam, aut obseruare impios cultus. De his omnibus tenenda est regula primi præcepti: Fugite idola. Talis est & lex de cœlibatu sacerdotum, quem plurimi sine peccato obseruare non possunt. 1. Cor. 10
Etsi aũt scimus, quid de legum mutationibus uiri politici iudicent, tamen Deus sic ordinauit obedientiam, ut uelit nos cum ipso copulatos esse, & congruere cum sua sapientia & iustitia: unde sunt hæ regulæ immotæ & æternæ: Non habebis Deos alienos. Item: Oportet Deo magis obedire, quàm hominibus. Item: Si quis aliud Euangelium docet, anathema sit. Exo. 20 Actor. 5 Gal. 1

SECVNDA Regula: Cum usitatum sit, superstitiones addere operibus, quæ alioqui suo genere erant indifferentia, ut non uesci carnibus, necesse est superstitiones & errores qui adduntur taxare, & in usu libertatis modestè ostendi possunt doctrinæ exempla.

Est autem error non obscurus, quem stultitia multorum docentium, & populi plerunque addit, quod docent & existi-

mant, ieiunia & similia opera mereri remissionem peccatorum, tum culpæ tum pœnæ: ut & Thomas scribit de satisfactionibus, & plurimi sic loquuntur.

Hæc Pharisaica imaginatio facilè capit animos, & obscurat lucem doctrinæ de beneficijs Christi propríjs, & de gratuita remissione, & de fide. Cum enim putant homines mereri se remissionem peccatorum, his suis ritibus, transferũt honorem debitum Christo, in hos ritus, & aliquantisper inani fiducia tument. Postea tamen in ueris doloribus ruunt in dubitationes, quæ sunt eis exitio. Et per se magnum peccatũ est, non nosse beneficia filij Dei.

Propter hanc causam Paulus tam acriter dimicat de abrogatione circuncisionis, & aliarum cæremoniarum legis Mosaicæ, ne uera agnitio Mediatoris extingueretur, si existimarent homines se mereri remissionem peccatorum, & iustos esse hac obseruatione legis & cæremoniarum Mosi, sicut Pharisæi contendebant. Et sæpe monet Paulus, ut caueamus, ne nouis cæremonijs humanis lux Euangelij obscuretur.

Secundus

Secundus error minus conſpicuus eſt, ſed tamen pernitioſus. Poſtquam uident aliqui, non poſſe defendi hunc Phariſaicum errorem, delabuntur huc: Etſi, inquiunt, non merentur hæ cæremoniæ remiſſionem peccatorum, tamen, quia ſunt bona opera & cultus Dei, defenduntur hæ traditiones: ut in lege Moſi Nazaræorum abſtinentia, etſi non merebatur remiſſionem peccatorum, tamen Deo placebat, & erat cultus Deo gratus.

Hoc fuco recens quidam pingere traditiones didicerunt, qui tamen non de his mediis rebus dimicant, ſed alios tetros errores & opinionem de poteſtate Epiſcoporum ſtabilire conantur.

Neceſſe eſt autem, pios hic cauere doctrinæ inſidias. Magnus error in hoc ipſo fuco ineſt, Non rectè citatur exemplum ex Moſe. Longè differunt opera à Deo inſtituta & ordinata, ab operibus non mandatis & non ordinatis à Deo, ſed tantum conſilio humano excogitatis. Erant cultus Dei opera in lege Dei ordinata, etſi remiſſionem peccatorũ non merebantur. At ἐθελοθρησκεῖαι excogitatæ ab homi

nibus sine mandato Dei, nec fuerunt, nec sunt cultus Dei. Nequaquã probat Deus hanc audaciam hominũ, quæ tamen semper usitata fuit, fingendi cultus, id est, opera, quorum finis immediatus sit, ut Deus per ea honore afficiatur. Ideo exclamat
Mat. 15 uox diuina: Frustra colunt me mandatis hominũ. Et passim in Prophetis & apud Paulum taxatur hæc audacia.

Sed ueri cultus sunt opera à Deo mandata, quæ fiunt in agnitione & fiducia mediatoris, hoc fine, ut Deo præstetur obedientia, & profiteamur hunc uerè esse De-
Ezc. 20 um, quem sic colimus. Ita Ezech. 20. reuocat nos ad præcepta diuina, inquiens: In præceptis patrum uestrorum nolite incedere, sed in præceptis meis ambulate. Et sæpe repetitæ sunt hæ conciones. Et in
Psal. 118 Psal. Lucerna pedibus meis uerbum tu-
Num. 15 um. Et in Nume. cap. 15. Non sequantur cogitationes suas.

Tertius error est: Hypocritæ fingunt talia opera perfectiones esse, ut monachi sua uota plena uanitatis anteferunt uitæ politicæ, & œconomicæ: cum Deus mirando consilio sic consociauerit genus huma-

humanum, & in his laboribus & periculis uelit conspici fidem, inuocationem, confessionem, mutuam beneficentiam, tolerantiam, & alias uirtutes.

Quartus error est opinio necessitatis, ut scribunt quidam, Ieiunium quadragesimæ necessarium est: alia arbitraria sunt.

Nec tantum carnificina est conscientiæ, iudicare non esse Christianum, non esse membrum Ecclesiæ Dei, comedentem carnes die sexta, aut non seruantem ieiunium quadragesimæ. Sed error est obscurans res maximas, doctrinam de iustitia Euangelij, & de Ecclesia, qualis sit, & quomodo discernenda sint membra Ecclesiæ, non cibo & potu, sed fide, inuocatione, & cęteris uirtutibus. Ac contra opinionem necessitatis expresse dicitur Coloss. 2. Nemo uos iudicet in cibo & potu. Coloss. 2
Et Galat. 5. In libertate qua Christus uos liberauit, state, nec rursus iugo seruitutis implicemini. Galat. 5 Et opinio necessitatis magnas discordias semper peperit: ut olim contentiones fuerunt de die Paschatos, de fermento, & nunc similes contentiones multæ exortæ sunt.

Quintus

Quintus error. Accedit ad priores opiniones, & hic error, quòd Episcopi sibi sumunt potestatem instituendi nouos cultus, & obligandi conscientias, ut Gregorius constituit, ut mariti translati ad ordinem presbyterorum, relinquerent consuetudinem coniugum, & constitutio de confessione præcipit enumerationem, & decreta facta sunt de discrimine ciborum & ieiunio &c.

De talibus traditionibus etiam libri extant recentes pleni labyrinthorum, in quibus scribitur, Peccata mortalia esse, uiolationes talium rituum, etiam extra casum scandali. Gerson quæsiuit ἐπιεικέας: sed uera consolatio est uox Euangelij, quæ uult hunc intellectum libertatis in Ecclesia notum esse & conseruari, uidelicet remotis illis erroribus, de quibus dictum est.

Ritus humanos honestos, ordinis causa factos, seruari posse sine opinione meriti, cultuum & necessitatis, ut suprà dictum est ex Colos. Nemo uos iudicet in cibo aut potu &c. Et Petrus inquit: Quid tentatis Deum, imponentes iugum cerui-

Colos. 2.
Acto. 15

cibus

cibus discipulorum, quod neq; patres uestri, neq; nos portare potuimus?

TERTIA Regula: Remotis erroribus illis, de quibus doceri Ecclesiam necesse est, postea ritus aliquos honestos, boni ordinis caussa factos, & seruamus, & seruandos esse docemus: ut sine ordine homines uiuere non possunt. Et Paulus inquit: Omnia decore & ordine fiant. 1. Cor. 14

Et extat Athanasij dictum: Vtiles sunt ceremoniæ, sed cũ cognitione ueritatis & mediocritate. Hanc uocem apparet oppositam esse superstitioi, quæ tunc quoq; augebat cæremonias, & obscurabat ueritatem, & onerabat cõscientias & Ecclesias.

Agimus autem gratias Deo, æterno patri Domini nostri IESV Christi, qui propter filium, & per eum, æternam Ecclesiam colligit, quòd inde usq; ab initio generis humani conseruauit publicum ministerium Euangelij, & honestos congressus, qui ipse etiam distinxit quædam tempora: & oramus eum, ut deinceps seruet & regat Ecclesiam.

Et studiose docemus, ut omnes adiuuent conseruationem publici ministerij, & ui-

& uitent scandala & dissipationes, ut suo loco copiosius dicitur.

DE VITA MONASTICA.

OMittimus longiorem commemorationem de ueteribus historijs eorum qui uel in solitudinem secesserunt, ut Antonius: uel collegia similia scholis instituerunt, extra ciuitatum frequentiam, ut Basilius. Aliæ enim alijs causſæ fuerunt secedendi. De præsentibus monachis iam loquamur, qui minimè sunt in solitudine. Collegia sunt hominum, uel doctorum, uel indoctorum, in media luce & frequentia commodius uiuentium, quàm uiuunt alij homines. Habent uoluptates quas expetunt, alij alias. Et multò plus ocij, quàm cæteri homines in uita politica & œconomica.

Ne ipsi quidem iam illa ridicula encomia de perfectione, & de uita contemplatiua ad se transferunt, ut olim aliqui fecerunt. Et cum magna sit dissimilitudo hominum in illis sodalicijs, non uolumus concionari malis, qui propter culinas & licentiam illas latebras amant: sed sanabiles

les obteſtamur propter gloriam Dei & ſu am ſalutem, ut cogitent hæc dicta: Non habebis Deos alienos: Fugite idola. Qua lis nunc eſt uita monaſtica, plurimum ha bet impiorum cultuum & uanitatis: Miſ ſas habent uenales pro uiuis & mortuis, & hic quæſtus eſt in pleriſq; monaſterijs maximus. Vſitata eſt ibi & mortuorum inuocatio, cumulata multis tetris ſuperſti tionibus, ſtatuarum adorationibus, indul gentijs, & alijs impoſturis. Studia doctri næ aut nulla ſunt, aut corrupta. Exo.20 1.Cor.10

Hæ ſolæ cauſſæ ſatis magnæ ſunt, cur homines non prophani ex illis ſodalicijs diſcedere debeant. Quia uota quæ impli cant te generi uitæ, in quo eſt cultus ido lorum, ſunt haud dubiè irrita, iuxta pri mum mandatum, quod eſt immotum & æternum, & regula omnium aliorum præ ceptorum: NON HABEBIS DE OS ALIENOS. Exo.20

Citant ex Paulo de uiduis: Primam fi dem irritam fecerunt. Sed reſponſio firma & perſpicua eſt. Etiamſi loqueretur Pau lus de uotis, tamen talia uota nullo mo do pro- 1.Tim.5

do probaret, quæ cõiuncta sunt cum cultu idolorum, & multis erroribus. Sunt autem & alia multa mendacia in uotis. Promittunt castitatem & paupertatem: quàm multi uerò sint idonei ad uitam cœlibem, ipsi norunt. Deinde de paupertate, sciunt multò plures quærere ibi culinas instructas, quàm inopiam & famem.

Iam hoc quoq; considerandum est: Excusent & laudent uitam monasticam homines diserti ut uolent, tamen semper hęc opinio in hominibus non prophanis hoc exemplo confirmatur: Quod talia opera electa humano consilio sint cultus Dei, id est, opera per quæ iudicet Deus se honore affici. Hæc opinio taxanda est, & hominum mentibus euellenda est, & retrahendi sunt homines ad mandata Dei,
Mat. 15 iuxta hoc dictum: Frustra colunt me mandatis hominum. Item: Non in præceptis patrum uestrorum, sed in præceptis meis ambulate. Hæc reprehensio uitæ monasticæ uera & illustris est.

Iam si affingunt merita & perfectiones, magis obscuratur Euangelium de iustitia fidei, & ueris cultibus. Quia tetrum & horri-

& horribile mendacium est, obseruationes monasticas mereri remissionem peccatorum, aut tantundem ualere quantum ualet baptismus, sicut Thomas expresse dicit. Nec fuit ignota antiquitati hæc reprehensio. Extat enim narratio seu uera, seu docendi caussa scripta, quæ tamen iudicia piorum indicat.

Scribunt, Antonio cupienti scire quantum apud Deum profecisset in illis exercitijs solitudinis, monstratam esse domum sutoris Alexandrini, uicinam portæ. Ingressus igitur, alloquitur patremfamiliâs, interrogat de doctrina & de exercitijs pietatis. Hic rectè de doctrina respondit. Postea ait, se manè breui precatione Deo gratias agere, & pro cæteris beneficijs, & quòd filium miserit. Deinde petere sibi remissionem peccatorum propter filium, & orare ut Ecclesiam seruet & suam familiam: orare & filium, ut pro nobis intercedat, & hac fide acquiescere, & lætum facere domesticas operas, & curare, ut filij rectè doceantur. Non alia, inquit Antonius, habes exercitia duriora? Parum ne sustinet laboris, inquit iste, qui familiæ

uictum quærit? & multa subinde incidunt, quæ patremfamiliâs duriter excruciant, & accedunt onera communia ciuium. Non uides, quantum sit priuatarum & publicarum miseriarum in uita? quas rectè ferre, & in his exercere fidem & patientiam, satis ne duram militiam esse existimes. Abijt Antonius, & intellexit se commonefieri, ne anteferret sua exercitia officijs uitæ communis. Tales narrationes, & aliæ leguntur: quæ etiamsi docendi caussa ita scriptæ sunt, tamen ostendunt eruditorum iudicia.

Nec iam longiorem disputationem addere opus est, præsertim cum nemo in illis locis, ubi sunt monachi, ignoret, plurimum esse prauarum superstitionum in monasterijs, & studia doctrinæ uel nulla uel corrupta esse. Deliberationem uerò de modo emendationis, relinquimus ijs qui præsunt.

In multis locis desunt pastores Ecclesijs, aut deest uictus pastoribus. His primum opitulandum erat ex reditibus monasteriorum locupletium. Postea pauperum quoq; studia inde iuuanda sunt, & in ali-

in aliquibus scholæ cõstitui possunt, præsertim cum necesse sit Ecclesiam multis pauperibus præbere sumtus ad discendum, ut ex eo numero legantur pastores & ministri, qui doceant Ecclesias. Hospitalia etiam inde iuuanda sunt, in quibus pauperes, qui diuturnis morbis laborant, ali necesse est.

Ad tales usus uerè pios, ad alendos pastores, pauperes & scholasticos, ad constituendas scholas, ad iuuanda hospitalia magna pars reditvum in monasteriis, in his regionibus Dei beneficio translata est. Reliquum in œconomiam, in quolibet monasterio impenditur: & stultitia est, existimare œconomias non esse sumtuosas.

Abbates uerò ditiores hoc tempore, in quales usus profundant reditus, exempla multorum ostendunt, quos nominare possemus, qui pariter literas, religionem & uirtutem oderunt, & helluantur de his eleemosynis, & aut nullos pastores Ecclesiis suis præficiunt: aut si quos habent, esurire sinunt.

DE INVOCATIONE HOMINVM PIORVM, QVI EX HAC VITA DISCESSERVNT.

Esa. 42 IN capite Esaiæ 42. scriptum est: Ego Dominus, hoc est nomen meum, gloriam meam alteri non dabo. Est autē gloria Dei proprijssima, inuocatio: ut Matt. 4. Mat. 4 inquit Dominus: Dominū Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Et immotum ac æternum decretum est primi præcepti: Exo. 20 Non habebis Deos alienos. Necesse est igitur in Ecclesia doctrinam de inuocatione purissimam extare, ad quam corrum pendam inde usq; ab initio generis humani diabolus uarijs modis semina sparsit, & semper sparget. Quare uigilantiores esse debemus, & maiore cura retinere modum inuocationis, seu adorationis, propositum in uerbo Dei, iuxta dictū: Quic- Ioan. 16 quid petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis. In his uerbis sancitus est modus, quem constantissimè tueri debemus: non miscere alios modos, pugnantes cum uoce diuina, aut qui nullo exemplo probato in scripturis confirmati sunt.

Nulla

Nulla maior uirtus est, nulla efficacior consolatio, quàm uera inuocatio. Necesse est igitur taxare eos, qui ueram inuocationem uel negligunt, uel corrumpunt: & sunt corruptelæ uariæ. Multi non discernunt suam inuocationem ab Ethnica, ac ne cogitant quidem, quid alloquantur.

De his inquit Dominus in capite Ioannis 4. Vos adoratis quod nescitis. Vultq; Ecclesiam cogitare, quid alloquatur, inquiens: Nos adoramus quod scimus. Multi non cogitant, an, & quare exaudiantur. Recitant precationes, & dubitant tamen, cum scriptum sit: Postulet in fide, nihil hæsitans. De his materijs alibi dicimus. Ioan. 4 Iacobi 1

Hoc loco reprehendimus hanc corruptelam Ethnicam, quòd defenditur consuetudo alloquentium homines, qui ex hac uita discesserunt, & petitur ab eis uel auxilium, uel intercessio. Talis inuocatio aberrat à Deo, & tribuit uel efficaciam creaturis, uel auxilium, uel intercessionem. Nam qui uerecundius locuti sunt, de sola intercessione dixerunt. Sed humana superstitio longius procedit, & efficaciam tribuit, sicut multæ cantiones publi-

cæ ostendunt: Maria mater gratiæ, Tu nos ab hoste protege, In hora mortis susci-pe. Hos uersiculos audiuimus doctorem Theologiæ monachum præfari morienti, & sæpe repetere, cum quidem nullam Christi mentionem faceret: & possent exempla multa recitari.

Accedunt & alij furores. Alij apud alias statuas existimantur esse magis propicij. Hi furores cum palàm similes sint Ethnicorum, & haud dubiè ualde irritent iram Dei, & à docentibus taxandi sunt, & à pijs magistratibus seuerè puniendi.

Reprehensio autē perspicua argumenta hæc tria continet. Creaturis tribuere omnipotentiam, est impietas: Inuocatio creaturæ, quæ est extra hanc uitæ consuetudinem, tribuit ei omnipotentiam: Quia confessio est, quod intueatur omniū corda, & discernat gemitus ueros à simulatis. Hæc tantum tribuenda sunt æterno Patri, & Filio eius Domino nostro Iesu Christo, & Spiritui sancto. Nequaquam igitur inuocatio ad homines, qui ex hac uita discesserunt, facienda est.

Dolendum est, hæc mala non intelligi. Sed

Sed te ipsum aspice, & considera quid agas. In hac ir uocatione discedis à Deo, nec cogitas quid inuoces: & scis illos opi tulatores, quos quæris, Annam, aut Geor gium, non uidere motus tui cordis: qui quidem si scirent se inuocari, etiam cohor rescerent, nollent hunc honorem Deo de bitum tribui ullis creaturis. Qualis autem est inuocatio ad surdos?

Etsi scimus quid respondeant aduersa- rij (finxerut enim sophismata, ad eluden- dam ueritatem) tamen diuina testimonia ipsorum responsioni desunt.

Et precatio quæ est sine fide, hoc est, ubi non potes statuere, an talem inuoca- tionem approbet ac recipiat Deus, ina- nis est.

Meminimus Lutherum sæpe dicere: In ueteri Testamento illustre testimonium esse diuinitatis Messiæ, quod affirmat eum inuocari. Et hac proprietate Messias ibi à cæteris Prophetis discernitur. Id gra uissimum testimoniũ querebatur obscu- ratum & hbefactum esse, translata inuo- catione ad alios homines. Ac propter hanc solam causam, dicebat, consuetudi

nem alios inuocandi improbandam esse, etiamsi non accederent aliæ causſæ.

SECVNDVM argumentum. Irrita est inuocatio sine fide, & nullus cultus in Ecclesiam sine mandato diuino inuehendus est. Nulla autem extat sententia, quæ ostendat inuocationem hanc, quam defendunt, ad homines factam, Deo placere, & efficacem esse. Est igitur irrita inuocatio. Qualis est enim precatio, hoc modo accedere ad Annam, aut Georgium. Inuoco, sed dubito utrum tua intercessio mihi prosit, dubito an me audias, an mihi opem feras.

Si homines hæc arcana peccata intelligerent, execrarentur tales precationes, ut reuera sunt execrandæ, & sunt Ethnicæ. Postea ex talibus initijs quanti furores sequuntur? concursus & inuocationes ad certas statuas, petitio certorum beneficiorum à singulis: ab Anna, ut à Iunone, petuntur diuitiæ: à Georgio, ut à Marte, uictoriæ: à Sebastiano, Rocho, depulsio pestilentiæ: ab Antonio, defensio porcorum &c. Hæc etiamsi aduersarij dicunt se non

se non probare, tamen lucri causſa retinent, ut manifestum est.

Adiungamus & TERTIVM argumentum. Expresse scriptum est: Vnus est Mediator Dei & hominum, homo Christus IESVS. Hunc in omni inuocatione intueri nos oportet, & Euangelij doctrinam de eo nosse: Quod nemo accedere ad Deum possit, nisi fiducia huius Mediatoris, qui simul interpellat pro nobis, ut ipse inquit: Nemo uenit ad patrem, nisi per filium. Et iubet ipse nos ad sese confugere, inquiens: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam uos. Et modum inuocationis ipse docet, cum ait: Quicquid petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis. Patrem nominat, ut seiungas tuam inuocationem ab Ethnica, & cogites quid alloquaris. Cogites hunc uerum Deum esse, qui se patefecit misso filio. Non uagetur animus, ut Ethnica mulier in Tragœdia dicit. Inuoco te Deus, quicquid es &c.

1. Tim. 2

Ioan. 14

Ioan. 16

Sed hunc esse uerum Deum scias, qui se patefecit misso filio, crucifixo & resuscitato, & talem agnoscas, sicut se patefecit.

Deinde scias, hunc ita certò recipere et exaudire inuocantes, cum ad mediatorem filium, crucifixum pro nobis, & resuscitatum confugimus, & petimus nos propter eum recipi, exaudiri, iuuari, & saluari. Nec alio modo ullus homo recipitur à Deo uel exauditur.

Nec incerta est hæc inuocatio, sed iubet sic inuocantes firma fide statuere, hunc cultum Deo placere, & sic inuocantes certò recipi & exaudiri. Ideò inquit:
Ioan. 14 Quicquid petieritis in nomine meo, id est, me agnoscentes, & nominantes, seu inuocantes tanquam redemtorem, summum sacerdotem, & intercessorem.

Solus hic summus sacerdos ingreditur in sanctum sanctorum: id est, in arcanum consilium diuinitatis, & cernit pectus æterni patris, & pro nobis interpellat, & nostros dolores, gemitus, & preces ad eum perfert, scrutans corda nostra.

Hanc doctrinam de Mediatore obscuratam & corruptam esse, manifestum est, cum confugerent homines ad Matrem uirginem, tanquam magis propiciam & alij alios mediatores quærerent.

Ac

Ac manifestum est, nullum extare exemplum in Prophetis, aut Apostolis, ubi fiat compellatio ad homines: Exaudi me Abraham, uel, Exaudi me Deus propter Abraham. Sed compellatio fit ad Deum, qui se patefecit: uidelicet ad æternum Patrem, Filium IESVM CHRISTVM, & Spiritum sanctum, ut recipiat, exaudiat & saluet propter filium.

Fit & expresse ad filium, ut 2. Thessal. 2. Ipse Dominus noster IESVS Christus, & Deus & pater noster, qui dilexit nos, confirmet uos &c. 2. Thes. 2. Et Gen. 48. nominat Iacob Deum, & Mediatorem filium, cum ait: Deus, coram quo ambulauerunt patres mei, & Angelus qui eripuit me de cunctis malis (id est, promissus saluator) benedicat pueris istis. Gen. 48. Vtimur igitur his formis.

INVOCO te omnipotens Deus, æterne pater Domini nostri IESV Christi, conditor cœli & terræ, & omnium creaturarum, unà cum filio tuo Domino nostro IESV Christo, & Spiritu sancto tuo, sapiens, uerax, bone, iuste, liberrime, caste, & misericors, miserere mei, & iustifica me

per

per & propter IESVM Christum, filium tuum crucifixum pro nobis, & resuscitatum, exaudi & sanctifica me spiritu sancto tuo.

Inuoco te IESV Christe, fili Dei, crucifixe pro nobis, & resuscitate, λόγε καὶ ἀκώμ ἀϊδίε ἀϊδίε πατρὸς, miserere mei, intercede pro me apud æternum patrem, & sanctifica me spiritu tuo sancto.

In his formis scimus quid alloquamur. Et cum extent testimonia uerbi Dei, quæ ostendunt hanc inuocationem Deo placere, & exaudiri, talis inuocatio fide fieri potest.

Hæc non sunt in inuocatione, quæ fit ad homines. Colligunt nonnulli testimonia ex Augustino, & alijs, ut ostendant beatis in cœlo curæ esse res humanas. Potest hoc illustrius ostendi ex colloquio Mosi & Eliæ cum Christo. Et non dubium est, beatos orare pro Ecclesia: sed tamen inde non sequitur, inuocandos esse.

Etsi autem docemus, non inuocandos esse homines: tamen historias beatorum populo proponimus. Quia necesse est omnibus aliquo modo notam esse Eccle-

siæ

siæ hiſtoriam, quibus teſtimoniſs uocata & condita ſit Eccleſia, & quomodo ſeruetur, & quod genus doctrinæ per Patres, Prophetas, Apoſtolos, & Martyres propagatum ſit. In his hiſtoriſs iubemus, ut omnes agant gratias Deo, quòd ſe patefecit, quòd collígit Eccleſiam per filium, quòd doctrinam nobis tradidit, & quòd miſit doctores, & in eis teſtimonia de ſe oſtendit.

Iubemus, ut doctrinam eorum conſiderent, & ut teſtimoniſs quæ Deus in eis oſtendit, fidem confirment. Conſiderent item exempla iudicij & pœnarum, ut excitetur in eis timor Dei: iubemus imitari fidem, patientiam, & cæteras uirtutes. Diſcant in Deo non eſſe προσωπολημψίαν, & petant ſe quoq; recipi, exaudiri, regi, ſaluari & iuuari: ſicut Deus recipit Dauidem, Manaſſem, Magdalenam, Latronem in cruce.

Monemus etiam, quomodo exempla cuilibet in ſua uocatione imitanda ſint. Quia error in imitatione, & κακοζηλία, ſæpe ingentium malorum cauſſa eſt. Laudamus etiam ipſorum ſanctorum diligen-

tiam,

tiam, qui curarunt, ne effunderent dona Dei. Deniq; non stulti amplissimam doctrinam ex his historijs promere possunt, quam proponi populo remota superstitione utilissimum est.

DE MAGISTRATV POLITICO.

DEI beneficio in Ecclesijs nostris & hæc pars doctrinæ de dignitate magistratus, qui gerit gladium, & de dignitate legum, iudiciorum, & totius ordinis politici, piè illustrata est: & magno labore ac multis scriptis refutati sunt Anabaptistarum & aliorum fanaticorum hominum multi & magni furores.

Docemus igitur, in tota doctrina Dei, per Prophetas & Apostolos tradita, affirmari ordinem politicum, magistratus, leges, iudicia, & legitimam societatem hominum nequaquam casu existere in genere humano. Et quanquam multum est horribilium confusionum, quæ à diabolo & ab hominum furoribus oriuntur, tamen à Deo institutam esse legitimam gubernationem, & societatem hominum: & quantum ordinis reliquum manet, immensa

mensa bonitate Dei propter Ecclesiam conseruari. Sicut Rom. 13. dicitur, & in Psalm. Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra uigilat qui custodit eam, &c. Sunt igitur res suo genere bonæ, gerere magistratus, esse iudicem, esse ministrum iudiciorum, legitimè uti iudicijs, gerere bella legitima, & esse militem in bellis legitimis &c. Rom.13 Psal.126

Et potest his rebus uti homo Christianus, sicut utitur cibo, potu, remedijs, emtione, uenditione. Nec peccat gerens magistratus iuxta uocationem, exercens iudicia, militans, legitimo supplicio afficiens condemnatos &c. Et magistratui politico subditi debent obedientiam, sicut Paulus inquit: Non solum propter iram, id est, metu pœnæ corporalis, qua afficiuntur cõtumaces ab ipsis magistratibus: sed etiam propter conscientiam, id est, contumacia est peccatum offendens Deum, & auellens conscientiam à Deo. Rom.13

Hanc sententiam diuinam Ecclesijs proponimus, quæ munit potestatem legitimam, & totum ordinem politicum: & ostendimus discrimen Euangelij & politicæ

ticæ gubernationis. Vult Deus regi & cõ
erceri politica gubernatiõe omnes homi=
nes, etiam non renatos: ac lucent in hac
gubernatione quoq; sapientia & iustitia
Dei, & bonitas, erga genus humanum.
Sapientiam ostendit ordo, qui est discri=
men uirtutum & uitiorum, & consocia=
tio hominũ per legitima imperia, & con=
tractus miranda sapientia ordinatos.

Deinde iustitia Dei conspicitur in po=
litica gubernatiõe, quia uult puniri mani
festa scelera à magistratibus: & cum ipsi
qui presunt, non sumunt supplicia de son
tibus, Deus ipse mirabiliter rapit eos ad
pœnas, & regulariter atrocia delicta pu=
nit atrocibus pœnis in hac uita, ut dici=
Mat. 26 tur: Qui gladiũ acceperit, gladio peribit.
Heb. 13 Item: Scortatores & adulteros iudicat
Deus &c. Vult in his pœnis conspici di=
scrimen uirtutum, & uitiorũ, & uult disci
Deum sapientem, iustum, ueracem & ca=
stum esse. Conspicitur & bonitas Dei er=
ga genus humanum, quia hoc modo so=
cietatem hominum conseruat. Ideò au=
tem cõseruat, ut inde Ecclesia colligi pos
sit, & uult politias esse hospitia Ecclesiæ.

Et aliud

Et aliud est politica gubernatio, quæ coërcet omnes etiam non renatos: aliud remissio peccatorum & iustitia in cordibus, quæ est incoatio uitæ & salutis æternæ, quæ uoce Euāgelij fit in credentibus.

Vtrunq; bonum tribuit Deus generi humano, & discrimina iustitiæ politicæ & lucis in cordibus, uult intelligi. Nec Euangelium damnat, aut dissipat politias, aut œconomias. Etsi autem non pertinet ad docentes in Ecclesia, leges particulares ferre de politica gubernatione: tamen in genere de officio potestatis hoc tradit uox diuina.

Primum: Vult Deus, sine ulla dubitatione magistratus sonare uocem legis moralis in genere humano, quod ad disciplinam attinet, iuxta Decalogum, seu legem naturalem: hoc est, uult magistratuum uoce primum proponi summas & immutabiles leges, prohibentes cultum idolorum, blasphemias, periuria, iniustas cædes, uagas libidines, uiolationem coniugij, furta & fraudes in pactis, contractibus & iudicijs.

Secundum officium: Harum legum di-

uinarum & immutabilium, quæ sunt testi monia de Deo, & summæ normæ morum, sit custos magistratus, in puniendis omnibus qui eas uiolant. Nam uox legis sine pœna & sine executione, parum ualet ad frenandos & coërcendos homines.

Rom.13 Ideo dictum est à Paulo: Potestas sit terrori malo operi, & honori bono. Et antiquitas rectè dixit: Magistratus est custos legis, scilicet primæ & secundæ tabulæ, quod ad disciplinam attinet.

Tertium officium est magistratus politici, etiam addere legi naturali aliquas leges, quæ sunt determinationes circumstantiarum legis naturæ: sitq; harum legum custos in puniẽdo. Sed nequaquam ferat aut defendat leges pugnantes cum iure diuino & naturali, sicut scriptum est,

Esa.10 Esaiæ 10. Væ ijs qui condunt leges iniquas. Quia imperia sunt ordinatio diuina, in qua sapientia & iusticia Dei, id est, leges iustæ dominari debent, sicut inquit

2.Par.19 rex sapiens & Deũ timens Iosaphat: Non hominum exercetis iudiciũ, sed Dei, qui uobiscum est in iudicio. Sit timor Dei uobiscum, & cum diligentia omnia agite.

Quan-

Quanquam autem multi in imperijs negligunt gloriam Dei, tamen hæc præcipua cura esse debebat, audire & amplecti ueram doctrinam de filio Dei, & Ecclesias fouere, sicut Psal. inquit: Et nunc reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram. Item: Aperite portas principes uestras: id est, Aperite imperia Euangelio, & præbete hospitium filio Dei. Et Esaiæ 49. Et reges erunt nutritores tui, & reginæ: id est, Respublicæ sint nutrices Ecclesiæ, præbeant hospitia Ecclesiæ & pijs studijs. Psal. 2 Psal. 23 Esa. 49

Sint membra Ecclesiæ ipsi quoq; reges & principes, & doctrinam rectè intelligant, non adiuuent eos qui falsam doctrinam stabiliunt, & iniustam sæuiciam exercent, sed sint memores huius dicti: Glorificantes me glorificabo. Et Daniel regem Babylonicum hortatur ad agnitionem iræ Dei, & ad clementiam erga exulantem Ecclesiam, cum ait: Redime peccata tua iustitia & clementia erga pauperes, & erit sanatio delictorum tuorum. Et cum sint inter præcipua Ecclesiæ membra, uideant ut iudicia in Ecclesia rectè Dan. 4

exerceantur: sicut Constantinus, Theodosius, Arcadius, Marcianus, Carolus Magnus, & multi pij reges curauerunt rectè exerceri iudicia Ecclesiæ. Cæterum de discrimine utriusq; gradus ministerij Euangelici & politicæ potestatis, extant scripta in Ecclesijs nostris multa, quę ostendunt, nos neq; fanaticas neq; seditiosas opiniones docere, sed monstrare necessariam doctrinam in Euangelio traditam de utroq; gradu, utilem pietati & paci communi.

DEO GRATIA.

Hæc est summa doctrinæ, quam in Ecclesijs nostris, Dei beneficio una uoce sonamus: quam quidem esse incorruptam sententiam doctrinæ diuinitus traditæ in scriptis Propheticis, & Apostolicis, & Symbolis, nequaquam dubitamus, & ex uetustis scriptoribus sincerioribus intelligi potest, congruere eam cum ueteri & puriore Ecclesia.

Ostendit autem res ipsa, nos non curiositate nouas aut argutas disputationes quæsiuisse, nec de potentia aut opibus contendere, sed tantum necessariam doctrinam

trinam ad ueram inuocationem Dei, & ad salutem animarum, ex magna caligine traditionum & opinionum euoluere, & simplicissimè ac planissimè eam Ecclesijs proponere. Necesse est enim omnes sanos fateri, magnas fuisse doctrinæ tenebras, & multos errores in doctrina monachorum, & laqueos conscientiæ multiplices in Pontificijs traditionibus. Et utra doctrina sit uera, plana, perspicua, utilis conscientijs & moribus, ostendit collatio. Nõ enim defugimus iudicia piorum: imò semper ueram Dei Ecclesiam, hoc est, omnes pios & eruditos, ubicunq; sunt, uolumus hæc, quæ dicimus, cognoscere: quos non dubitamus testes fore, hanc doctrinam esse ueræ Ecclesiæ Dei catholicæ consensum.

Offerimus etiam nos, quocunq; tempore, ad copiosiorem declarationem, in singulis partibus: & hanc commemorationem doctrinæ nunc factam, congruere cum confessione Augustæ exhibita, Anno 1530. sentimus.

Cum igitur doctrina, quam recitamus, uera sit, & Ecclesiæ necessaria, oramus ne

damnentur Ecclesiæ nostræ, quasi aut errores amplectantur, aut sine graui causſa stolidè & seditioſe tumultuentur. Veritas & rerum magnitudo, hac iniusta crimina tione nos liberent.

Deinde ipsam synodum piè monemus: uident ueteres abusus, et errores multos & magnos hærere in Ecclesia. Quia omnibus ætatibus inde usq; ab initio generis humani, diabolus errorum semina spargit: & postea multa, inscitia hominum, aut superstitione, confirmantur aut repullulant.

Cum autem iam uanitas multarum superstitionum nota sit, tempora flagitant emendationem: & nisi gubernatores curabunt extare illustratam ueritatem, magnæ distractiones opinionum secuturæ sunt, præsertim cum in hac postrema mundi senecta plus confusionum impẽdeat. Ideo synodus uideat, ne manifestam ueritatem damnet. Et si piè deliberatura est, quomodo consulendũ sit Ecclesijs, & à nobis declaratio copioſior petetur: eligendi sunt uiri eruditi, intelligentes & amantes ueritatem, & timentes Deum, qui de his tantis rebus

rebus simul deliberent. Nec tantum numero suffragiorum nobiscum certetur: cum manifestũ sit ex multis præiudicijs, quid Rom. Pontifex & plurimi Episcopi ei addicti sentiant, qui tot iam annos non solum edicta contra nos sanguine scripta ediderunt, sed etiam multos nobiscum sentientes interfecerunt: & multi doctrinam nec intelligant, nec curent, sed profanis persuasionibus imbuti, existiment hoc præcipuè dignum esse politicis uiris, defendere præsentem formam, & tueri auctoritatem suam. Et ad hanc rem quærunt ministros idoneos, qui sophismatum præstigijs ueritatem eludant.

Quare iam testamur, nos ueritatem non abiecturos esse, etiamsi talium hominum iudicijs condemnata fuerat: & palàm testamur, nos Tridentinæ synodi, quæ antea edidit decreta partim palàm falsa, partim ambigua & sophistica, non assentiri: sed flagitare, ut de ijsdem rebus & audiamur, & errores antea confirmati decretis Tridentinis emendentur.

Et reuerenter oramus inuictissimum Imp. CAROLVM Augustum, ne per-

mittat aduersarijs, ut ueritatem sua audacia opprimãt, & crudelitatem quæ aduersus innocentes exercetur confirment, & maiora dissidia iniustis decretis excitent.

Commendamus autem & Ecclesiam & nos ipsos, filio Dei Domino nostro IESV Christo, quem scimus uoce Euangelij colligere sibi æternam Ecclesiam: & eum oramus, ut nos regat, nec sinat extingui lucem Euangelij sui, nec deleri sinat cœtus ipsum uere inuocantes.

DEO GRATIA.

APPENDIX.

ROgamus autem omnes, qui in uicinis Ecclesijs docent, aut alibi qui amplectuntur Confessionem Augustæ exhibitam Anno 1530: Vt hæc legentes, si quid alicubi desiderant, amanter nos moneant. quia non uoluimus aliud genus doctrinæ gignere, sed simpliciter recitare illius Confessionis Augustanæ sententiam & communem consensum harum Ecclesia-

cleſiarum, & petimus ut candidè & non calumnioſe iudicetur. Non uoluimus noua diſsidia ſercre, ſed maximè oramus Filium Dei Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, crucifixum pro nobis, & reſuſcitatum, qui precatus eſt in agone ſuo, ut unum ſimus in Deo, ut faciat, ut nos quoq; in plurimis Eccleſijs unum ſimus in ipſo.

FINIS.

NOS, quorum nomina aſſcripta ſunt, qui nunc in Eccleſijs & Academijs, quarum infrà fit mentio, docemus, affirmamus in hoc ſcripto, quod dextrè & non calumnioſe intelligi uolumus, recitatam eſſe doctrinam communem, quæ ſonat in Eccleſijs & Academijs, in quibus Euangelium docemus. Et ſentimus uerè hanc eſſe puram & incorruptam doctrinam Eccleſię Domini noſtri Ieſu Chriſti, congruentem cum ſcriptis Propheticis & Apoſtolicis & Symbolis, ac neceſſariam Eccleſijs, & oramus Dominum noſtrum

Iesum Christum, crucifixum pro nobis & resuscitatum, ut has Ecclesias clementer regat & protegat. Offerimus etiam nos ad declarationem in singulis articulis.

Hæc scripta sunt Anno M. D. LI. die decima Iulij, in oppido Vuiteberga, ubi uicinarum Ecclesiarum Pastores conuenerant.

Ego Iohannes Bugenhagen Pomeranus, Doctor, Pastor Ecclesiæ Vuitebergensis & Superintendens in Electoratu Saxoniæ, subscripsi hac mea manu.

Iohannes Pfeffinger Doctor Theologiæ, Pastor Ecclesiæ Christi in urbe Lipsia, & Superintendens manu propria subscripsit..

Erasmus Sarcerius Pastor Ecclesiæ Lipsensis apud D. Thomam, manu mea subscripsi.

Vuolfgangus Pfentnerus Doctor, Pastor Ecclesiæ Annæmontanæ m. p. s.

Caspar Zeunerus Pastor Fribergæ m. p. s.

Daniel Gresserus Pastor & Superintendens Ecclesiæ Dresdensis m. p. s.

Anto-

Antonius Lauterbach Ecclesiæ Pyrnensis Pastor & Superintendens m. p. s.

Nicolaus Picus Pastor & Superintendens Ecclesiæ Kemnicensis m. p. s.

Georgius Hala Pastor Zuiccauiensis.

Iohannes Schreiner Pastor & Superintendens Ecclesiæ Grymmensis m. p. s.

Augustinus Hymmel Pastor & Superintendẽs Ecclesię Aldenburgensis m.p.s.

Iacobus Vueigant Pastor & Superintendens Vueissenfelsensis m. p. s.

Iohannes Buchner Pastor & Superintendens Oschatzensis p. m. s.

Ego Iohannes Rutilius Saltzo in Turingia Superintendens, hanc Confessionem approbo ut Christianam, in huius signum me subscripsi.

Iohannes Voitlender Pastor & Superintendens in Eccersberg m. p. s.

Iacobus Klapius Ecclesiæ Haynensis Pastor & Superattendens m. p. s.

Georgius Mohr Pastor & Superintendens Torgau.

Martinus Vuolfius Pastor & Superintendens Coldicensis p. m. s.

Valentinus Braun Pastor in Dobeln subscripsit.

Sebastia-

Sebastianus Froschelius Minister Ecclesiæ Vuitebergensis, s.

Lucas Hezer Minister & Concionator Ecclesiæ Vuiteberg. s.

Alexander Alesius Scotus D. Theologiæ & Decanus Collegij Theologici in Academia Lipsica.

Bernardus Zieglerus D. Theologiæ.

Nicolaus Herco S. Theologiæ D.

Georgius Zecler D. Theologiæ.

Iohannes Mencelius D. Theologiæ.

Ioachimus Camerarius Pabepergensis studiorum liberalium Professor Lipsiæ. ὅτω φρονῶ καὶ πισεύω.

Iohannes Forsterus S. Theologiæ Doctor & Professor Vuitebergensis.

Georgius Maior Sacræ Theologiæ Doctor & Professor in Academia Vuitebergensi.

Philippus Melanthon Professor in Academia Vuitebergensi.

Paulus Eberus Kitthingensis Professor artium in Academia Vuitebergensi.

L. D

Sequun-

SEQVVNTVR ALIARVM ECCLESIARVM ET REGIONVM, APPROBATORIA SCRIPTA, QVIBVS EADEM CONFESSIO ET APPROBATVR ET CONFIRMATVR.

SCRIPTVM LEGATORVM ILLVSTRISSIMI PRINCIPIS, DOMINI IOHANNIS Marchionis Brandeburgensis &c.

AVs befelh vnd abfertigung des Durchlauchtigen Hochgebornen Fürsten vnd Herren/ Herrn Johansen Marggraffen zu Brandenburg ꝛc. vnsers G. F. vnd H. Seind wir Caspar Warsilius Licentiatus vnd Hoffprediger zu Custrin/ vnd M. Heinricus Hamme Superintendent des orts

zu

zu Königsberg / alhie zu Wittemberg bey den Erwirdigen hochgelartē herrn Domino D. Iohanne Bugenhagen Pastore, D. Philippo Melanthone. D. Iohanne Forster. D. Georgio Maiore &c. gehorsamlich erschienen / Aldo von jren Achtbarkeiten ein Schrifft oder Motel einer gefasseten Confession / gegen das vielleicht zukunfftig Concilium empfangen / mit ermanung solchs zum trewlichsten zuerlesen vnd expendiren / jren Achtbarkeiten dorzumal vnd folgents V. G. F. vnd Herren vnser meinung daruon widerumb zu referiren.

Welchs also von vns / vnsers verstands vnd vermögens / zum fleissigsten furgenomen / vnd ist solche Schrifft allenthalben von vns / an Worten vnd Sententzen nicht allein Christlich / reine / recht / vnd vnser H. Augspurgischen Confession vnd Locis Communibus gemess / sondern auch etwas klerer vnd mechtiger befunden / Das wir darob Gott gebürlich lob vnd danck gesagt /

Mit

Mit obernanten herrn Doctorn vnſeren lieben herrn Petern ſemptlich allerley weiter conferiret/ vnd entlich alſo eintrechtiglich vorlaſſen / Alleine noch W. G. E. vnd Herrn meinung/ wo ſolchs confitiren annemlich befunden/möchte zu gleich mit vnd neben der Augſpurgiſchen Confeſsion dem Concilio vberantwortet werden / begeret/ Mit erbietung / im fall der notturfft/ durch ſonderliche geſchickten / fur dem Concilio weiter zuerkleren vnd zu confirmiren ꝛc. Actum Wittemberg / in ædibus Domini Philippi, die XXVI. Iunij. Anno M. D. LI.

Scriptum

SCRIPTVM LEGATORVM GENEROSI Comitis Gebhardi à Mansfelt &c.

NAch dem der Wolgeborne Edle Herr Graff Gebhard / Graff vnd Herr zu Mansfelt / vnser Gnediger Herr / vns anher gen Wittemberg zu dem Erwirdigen / Hochgelarten Herren Philippo Melanthone, vnserm lieben Preceptoren / mit befelch vnd brieffen abgefertiget / bericht zu empfahen von wegen der Schrifft / die man auff dem Concilio / wo eines werden solte / vberantworten würde / So haben wir M. Johannes Wigandus / vnd M. Andreas Theobaldus / seiner gnaden vnterthenige Diener in Gottes Wort / dieselbige gestelte Schrifft / vnserm geringen verstande nach / fleissig vnd trewlich durchlesen / Befinden

Gott

Gott lob/ vnd bekennen für vns/ das dieselbige Schrifft der Augspurgischen Confession gemes sey/ vnd fasse grüntlich vnd klar die Lehre von den höchsten Artickeln des Christlichen Glaubens/ vnd Sacramenten von Christo eingesetzt/ welche durch Gottes gnade in Kirchen dieser Lande bisher eintrechtig geleret vnd bekant worden ist/ Welche Lehre wir auch für die ewige vnwandelbare Warheit Gottes halten/ durch den eingebornen Son Gottes Jhesum Christum vom Himel offenbaret/ vnd in der Propheten vnd Apostel Schrifften begriffen. Dancken derhalben Gott dem Vater vnsers Heilands Jhesu Christi/ sampt dem Son/ vnserm einigen Ertzhirten vnd Erlöser/ vnd dem heiligen Geiste/ der in alle warheit leitet/ Für solche gaben/ reiner/ warhafftiger/ heilsamer Lehre/ wünschen vnd bitten von hertzen/ das Gott solche richtige/ ware/ nützliche

vnd nötige Lehre vnter vns erhalten wolle/ vnd dieselbige ausbreiten / auch in andere Lande/ auff des seine Gemeine/welche jn hie vnd dort ewig erkennen/loben vnd ehren sol/ grosz vnd herrlich werde / AMEN.

Actum Vitenbergæ, Calendis Augusti,
Anno
M. D. L I.

Scriptum

SCRIPTVM LEGATORVM ILLVSTRISSIMI PRINCIPIS, DOMINI GEORGII Friderici Marchionis Brandeburgensis &c.

GO M. GEORgius Karg Pastor Suabacensis, & Iohannes Serranus, aliâs Seger, Pastor Rosfeldensis, ab Illustrissimi Principis & Domini, Domini Georgij Friderici Marchionis Brandeburgensis &c. Domini nostri Clementissimi Senatu ablegati Vitebergam, ad reuerendos Patres & Præceptores nostros, D. Magistrum Philippum Melanchthonem, & cæteros S. Theologiæ Doctores, ut cognosceremus confessionem fidei recens à D. Philippo Melanchthone scriptam, exhibendam Concilio Tridenti congregato, Testamur nos accuratè legisse hoc scriptum, & affirmamus in eo doctrinam Euangelij Domini nostri Iesu Christi, prout in sacra Scriptura utriusq; Testamenti, & in Symbolis continetur,

ſincere & ſine ſophiſtica, modò dextrè intelligatur, propoſitam, quæ & in noſtris Eccleſijs aliquot iam annis prædicata, nunc etiam docetur, auditur & approbatur ab omnibus uerè pijs, & Spiritu Dei ſancto illuminatis. Et oramus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, propter peccata noſtra à Deo Patre traditum, & propter iuſtificationem noſtram reſuſcitatum, ut Eccleſias quoque noſtras cum omnibus alijs clementer regat & protegat, Nóſque in ea fide & libertate, in qua ſtamus, confirmet, adeoq; conſtantes ad finem uſq; uitæ noſtræ per Spiritum ſuum ſanctum conſeruet, AMEN. Actum Vitebergæ, Die XII. Septembris. Anno &c. M. D. LI.

Ego M. Georgius Karg, Paſtor Eccleſiæ Suabacenſis, manu propria ſubſcripſi.

Ego Iohannes Serranus, aliâs Seger, Paſtor Rosfeldenſis, manu mea ſubſcripſi.

Scriptum

SCRIPTVM LEGATORVM GENEROSORVM COMITVM A MANSFELT.

VM NOSTRORum Comitum nomine Vittembergam ablegati essemus, ad petendum consilium de Concilio indicto, à Reuerendis uiris D. Philippo Melanchthone, cæterisque Præceptoribus nostris obseruandissimis, forma eius scripti, quod in Concilio offerendum esset, nobis exhibita est. Summa igitur qua potuimus attentione, pro ingeniorum nostrorum tenuitate, & pro temporis ratione, id scriptum legimus & consideraumus. Testamur itaque in isto scripto, summam eius doctrinæ, quæ Dei beneficio in Ecclesijs harum Regionum incorruptè hactenus sonuit, & sonat adhuc, perspicuè comprehensam esse. Iudicamus autem eam cum scriptis & perpetuo

consensu Prophetarum & Apostolorum congruere, neque ulla sophistica labefactari posse. Agimus igitur Deo Patri Domini nostri IESV CHRISTI gratias, pro patefacta luce Euangelij, & precamur ardentibus uotis, ut hanc sinceram doctrinam aduersus omnes insidias & impetus Diaboli tueatur & conseruet, & colligat sibi inter nos & alias quoque Gentes Ecclesiam se perpetuò agnoscentem, inuocantem & celebrantem. Vt igitur huic scripto suffragium & testimonium nostrum adderemus, Nomina nostra subscribere uoluimus.

Michaël Cælius Inclytorum ac Generosorum Comitum à Mansfelt Concionator, manu propria subscripsit.

Iohannes Vuigandus Minister Verbi Dei in oppido Mansfelt.

Iohan-

Iohannes Prætorius Miniſter Verbi Dei in arce Stolberg, m. p. ſ.

Valentinus Sifridi, Miniſter Verbi Dei in Oppido Ortenberg, in Comitatu Konigſteinenſi, manu propria ſubſcripſi.

SCRIPTVM MINISTRORVM ECCLESIAE IN INCLYTA VRBE ARGENTORATO.

S. D.

CRIPTVM D. Philippi Melanthonis, chariſsimi Præceptoris noſtri, quod dilectus frater & ſymmiſta noſter D. Iohannes Marbachius attulit, uidimus, legimus, & exoſculati ſumus, Bonaq; fide de eo teſtamur, quiſq; ſua manu, quòd conſonum ſit unicæ & ueræ doctrinæ de Dei eſſentia & uoluntate, quæ à Deo patefacta eſt, & commendata primis patribus & Prophetis, poſtea illuſtrata uoce filij Dei Domini noſtri Ieſu Chriſti, crucifixi pro nobis & reſuſcitati, & uoce Apoſtolorum ac Apoſtolicorum uirorum: Ac nequaquam recipiendas eſſe ullas opiniones pugnantes cum illa prima Prophetica doctrina, & uoce filij Dei.

Caſpar

Caſpar Hedio Doctor Theologiæ, docens Euangelium in Eccleſia Dei in inclyta urbe Argentorato, manu propria ſubſcripſit, ut una ſit uox multarum Eccleſiarum.

Iohannes Marbachius Theologiæ Doctor, & Paſtor Eccleſiæ ad S. Nicolaum Argentorati, manu propria ſubſcripſit.

Beatus Geringus Miniſter Euangelij Chriſti ueteranus, Paſtor Eccleſiæ Dei, quæ apud D. Thomam Argentorati conuenit, manu propria ſubſcripſit.

Theobaldus Nigri, Miniſter in Euangelio Chriſti Eccleſiæ Argentoratenſis, agnoſco Chirographo meo, hanc Confeſsionem uerè Chriſti & Apoſtolorum doctrinam eſſe, quæ uirtus eſt ad ſaluandum credentes, præter quam nullam aliam eſſe iudico.

Lucius Kyberus, ad S: Aureliam Pastor, præsentibus testor, huic piæ Confessioni solidæ & consummatæ nihil addendum, neque in ea aliquid desiderari posse, quam & ego libenter confiteor, & Domino pro reuelata sua uoluntate, gratias ago.

Ioannes Lenglinus, Pastor Ecclesiæ Iesu Christi ad S. Guilhelmum Argentorati, propria manu subscripsit.

Ludouicus Rabus, Ecclesiæ Christi apud Argentoratum Minister, hanc Confessionem & doctrinam Ecclesiæ Vuitembergensis, & coniunctarum, quæ sine ulla dubitatione consensus est Ecclesiæ Catholicæ Christi, ex animo amplectitur, manuq; propria subscripsit.

Christophorus Sœllius sst.

Chunra-

Chunradus Hubertus, manu mea ſubſcribere uolui.

Leonhardus Fontanus, Miniſter & Diaconus Eccleſiæ S. Nicolai Argentinæ, idem quod Fratres & Præceptores teſtantur, manus propriæ ſubſcriptione confirmatum uolo.

Scriptum

SCRIPTVM MINISTRORVM ECCLESIARVM CITERIORIS POMERANIAE.

SALVTEM ET PACEM IN CHRISTO.

QVVM ILLVstrissimus Princeps Philippus, Dux Stettinensium, Pomeraniæ, Cassubiorum &c. Dominus noster clementissimus, à nobis peteret, ut iuxta edictum inuictissimi Imperatoris Caroli, summam doctrinæ, quæ in Ecclesijs et Scholis nostris magno consensu traditur, breui scripto comprehensam, congruentibus omnium suffragijs, Tridentinæ Synodo offerremus: non grauatim id negocij, quod pietati, iustitiæ, & præcepto Dei maxime consentaneum erat, suscepimus. Sed quum id etiam temporis uestra confessio Illustrissimi Principis iussu nobis exhiberetur, ac animaduerteremus recitari in ea doctrinam ueram, piam &

am & salutarem Ecclesiæ, planè congruentem cum scriptis Propheticis & Apostolicis: uisum est omnibus Ministris & Doctoribus Ecclesiarum, qui Grypsuualdæ conuenerant, ut instituto labore supersedentes, uestram Confessionem nostris omnium suffragijs comprobaremus, ac ut nostram, illustrissimo Principi, & Tridentinæ Synodo offerremus. Quare hîc palàm testamur & affirmamus coram DEO & omnibus Sanctis in cœlo & in terra, doctrinam, quæ in uestra Confessione proponitur, uerum & perpetuum esse consensum catholicæ Ecclesiæ Filij DEI Domini nostri IESV CHRISTI, nósq; eam toto pectore amplecti, ac sonare in nostris Ecclesijs, Academijs & Scholis, ac Deo iuuante ad omnem æternitatem constãter professuros ac defensuros esse. Quod quum ita sit, reuerenter oramus, ut pro commemorabili uestra erga nos pietate & beneuolentia, nostras Ecclesias, & eos qui harum Ecclesiarum nomine isthuc emittuntur, doctrina, consilio, & omni genere officij iuuetis, uobisq; commendatos & coniunctos esse sinatis: ac omnino statuatis, nos, cum

de sa-

de sacris cæremonijs in Euangelio institutis, tum uerò de uniuersa doctrina cœlesti, deq; ritibus ad eutaxiam Ecclesiæ pertinentibus, planè idem uobiscum sentire, nec Deo dante passuros, ut ullis unquam temporibus ab hac sententia depellamur. Commendamus etiam filio DEI Domino nostro IESV Christo uestram salutem, eumq; toto pectore & ardentibus uotis oramus, ut actiones & conatus uestros regat & fortunet ad gloriam sanctissimi sui nominis, & ad utilitatem Ecclesiæ. Bene & feliciter ualeat V. E. in Christo, cui & nostras Ecclesias & honesta studia pijs uotis commendamus. Datæ Grypsuualdæ in Synodo prouinciali, Anno M. D. LII. die XXI. Ianuarij.

Vestræ excellentiæ
addictissimi

Rector Academiæ Grypsuualdensis, Superattendens, Doctores, Pastores & Ministri Ecclesiarum citerioris Pomeraniæ.